

STARÉ FOTOGRAFIE A NOVÉ POZNATKY K PRŮČELÍ DOMU ČP. 784 U MODRÉ BOTY NA VÁCLAVSKÉM NÁMĚSTÍ V PRAZE

BARBORA ŘEPKOVÁ

Príspevok sa venuje otázke datovania vzniku průčelí domu čp. 784/II na Václavském náměstí v Praze na Novém Městě, k jehož přehodnocení poskytují klíčový podnět historické fotografie. Na jejich základě můžeme soudit, že vznik průčelí nelze nadále spojovat s adaptací domu na hotel, která proběhla v letech 1911–1912, ale je třeba jej klást do doby dřívější. Pramenné doklady i stylový charakter průčelí, podle mínění autorky, nejvíce svědčí pro spojení jeho původu se zásadní přestavbou celého objektu, jež proběhla v 80. letech 18. století. Příspěvek ovšem dále poukazuje i na novodobý komplikovaný a především málo zdokumentovaný stavební vývoj domu, v jehož důsledku průčelí ve své původní, snad pozdně barokní podobě zůstalo zachováno jenom na zmiňovaných fotografiích a jeho současný stav je pouhou znehodnocenou ozvěnou. Cílem článku je primárně poukázat na nutnou revizi určení stáří a památkové hodnoty konkrétního objektu, mimoto je však text také ukázkou, jak mimořádný význam může mít fotografická dokumentace ve službách dějin umění a památkové péče.

OLD PHOTOGRAPHS AND NEW FINDINGS ON THE FAÇADE OF THE HOUSE NO. 784 THE BLUE SHOE IN WENCESLAS SQUARE

The article revises the dating of the façade of house No. 784/II in Wenceslas Square in Prague-New Town on the base of historical photographs. They indicate that the façade was not designed when the house was converted into a hotel between 1911 and 1912, but that it belongs to an earlier period. In the author's opinion, the archival sources and the style of the façade are most consistent with the fundamental reconstruction of the entire building in the 1780s. The author also points out that the modern, complicated and, above all, poorly documented building development of the house has meant that the façade in its original, possibly late Baroque form has only been preserved in the above-mentioned photographs, and its current state is a mere degraded echo. The aim of the text is primarily to highlight the need to review the dating and heritage value of this particular building, but is also an example of the extraordinary importance that photographic documentation can have in the service of art history and conservation.

Klíčová slova — Praha-Nové Město – dům čp. 784 U Modré boty – Václavské náměstí – pozdně barokní architektura – klasicismus – fotografie – stavebněhistorický průzkum – segmentový štít – luisézní dekor – Josef Zika

Key words — Prague-New Town – House No. 784 The Blue Shoe – Wenceslas Square – late Baroque architecture – Neoclassicism – photographs – building history survey – segmental gable – Louise XIV style – Josef Zika

Obr. 1. Praha 1-Nové Město, čp. 784/II, Václavské náměstí 26. Dům U Modré boty (foto B. Řepková, 2024).

Dům čp. 784, označovaný také jako dům U Modré boty a dnes známý především jako hotel Adria (obr. 1), patří k nemnoha z těch, které svými proporcemi upomínají na podobu Václavského náměstí před radikálním stavebním rozmachem, jenž jej zasáhl v závěru 19. a na počátku 20. století (BIEGEL 2019). Jediný dům na místě původních dvou středověkých parcel stál již před polovinou 16. století.¹ Za určující pro dosavadní podobu stavby po stránce hmoty a dispozice je považována přestavba datovaná do rozmezí let 1784 a 1789, a to na základě sedminásobného nárůstu prodejní ceny domu mezi těmito daty.² Velká část zdíva od úrovně přízemí až do výše čtvrtého patra, respektive podkroví, je považována za klasicistní, a logicky se tak zdá, že i dispozice budovy vychází z této velké přestavby v 80. letech 18. století. V následujícím století nejsou doloženy žádné zásadní stavební změny; k domu byl přistavěn patrový zahradní salon, proběhly úpravy kanalizace a v závěru století bylo opraveno a natřeno průčelí, po čemž následovala výměna oken. Významné stavební úpravy pak nastaly v letech 1911–1912, kdy se nový majitel rozhodl dům upravit na hotel. Záměr se dotkl zejména dvorní části objektu, jež byla stržena a nahrazena novostavbou. Potud lze bez zjevných rozporů reprodukovat stavební historii objektu, jak ji popisuje stavebněhistorický průzkum SÚRPMO z roku 1991 (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991,

1 Na někdejší parcelaci dosud upomínají konstrukce dvou dodatečně propojených gotických sklepů (MUKOVÁ/TRYML 1998, 446).

2 Konkrétně Luboš Lancinger ve stavebněhistorickém průzkumu z roku 1991 (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991), jenž bude pro naše téma zásadním pramenem, v části o dějinách čp. 784 uvádí: „[...] Po pěti [sic] letech držby Kindl dům U modré boty prodal roku 1789 obchodníkovi Aloisovi Zarabarovi po nepochybně důkladné přestavbě za více než sedminásobnou cenu 15 200 zl.“ Proto parafráze téhož v části *Stavební historie* (autoři Dobroslav Líbal a Alena Lišková) ve znění „mezi léty 1784 a 1785 se cena domu zhodnotila 7×“, uvádějící jiné rozmezí let, je s největší pravděpodobností písářským překlepem, na stejné straně se totiž zároveň odkazuje na „mezidobí uvedených pěti let“ (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 4 a 39). Avšak právě rozpětí pouze těchto let 1784–1785 jako období výrazného zhodnocení domu, a tedy i jeho přestavby přebírá heslo v *Uměleckých památkách Prahy* (MUKOVÁ/TRYML 1998, 445) a z něj pak pravděpodobně také NAŘKOVÁ/VLČEK 2023. Naopak operativní příruční seznam nemovitých kulturních památek Prahy klade bez bližšího vysvětlení období „raně klasicistní“ přestavby také do let 1784 až 1789 (BUŘIVAL ET AL. 1976, 95).

2–7 a grafická příloha).³ S adaptací stavby na hotel nicméně zmíněný průzkum spojuje také vznik průčelí, přestože mezi dochovanými plány k této přestavbě podle projektu Matěje Blechy (*1861 – †1919) se nenacházejí žádné výkresy průčelí (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 12, 39, 41).⁴ Míňení o pozdně eklektickém stylovém pojetí a novodobém původu průčelí následně přejala i heslo v *Uměleckých památkách Prahy* (MUKOVÁ/TRYML 1998, 445)⁵ a památkový katalog NPÚ (sine 2024a online). Do konfliktu s tímto tvrzením nicméně vstupují jak starší literatura a prameny, respektive některé poznatky z nich vyplývající, které v průzkumu ani v *Uměleckých památkách* nebyly prakticky vůbec zohledněny, byť jsou uvedeny mezi relevantními zdroji, tak také a zejména

Obr. 2. Jan Brandeis, 1863: Pohřební průvod pražského purkmistra Františka Pštrosse 14. června 1863, Praha-Nové Město, Václavské náměstí, v pozadí **zleva** domy čp. 785, 784, 783/II – výřez (AMP Sbírká fotografií, sign. VI 51/13).

na fotografii⁶ zachycující podobu domu v 19. století, na jejichž význam pro nezbytné (opětovné) přehodnocení stáří průčelí domu čp. 784 se v předkládaném příspěvku nově poukazuje.⁷

Průčelí ve světle historických fotografií

Důvod, proč fotografie, na nichž je možné průčelí domu U Modré boty studovat, nebyly pro zhodnocení jeho stáří dříve využity, souvisí pravděpodobně se skutečností, že jeho podobu zaznamenaly vlastně mimoděk. Nejstarší dosud známou fotografií, na níž je průčelí, konkrétně přízemí a 1. patro, zřetelně zachyceno, je snímek Jana Brandeise (*1818 – †1872),⁸ který právě před

3 Autorem kapitoly průzkumu *Dějiny objektu*, na kterou zde odkazujeme, je Luboš Lancinger. Autory ostatních kapitol bez bližšího rozlišení jsou Alena Lišková a Dobroslav Líbal (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, titulní list).

4 Starší dokumentaci k domu čp. 784 jsou i dva stručné pasporty SÚRPMO, jak bylo v těchto případech obvyklé, žel bez autora. Pasporty vznikly pravděpodobně v souvislosti se stavebními zásahy na domě v letech 1969 a 1978 (viz dále). Podzemní jednolístový pasport z roku 1969 ještě nepovažuje průčelí přímo za výsledek přestavby roku 1911: „Celek raně klasicistní novostavba vznikla mezi r. 1784–1789. Klasicistní stav porušen přestavbou z roku 1911. Fasáda raně klasicistní, upraveno v r. 1911.“ (SÚRPMO 1969) Blokový pasport z roku 1978, k němuž patří nejspíše i fotografie Jitky Janatkové (viz dále obr. 16, 17), stále považuje fasádu za „raně klasicistní...“, secesně upravenou v roce 1911.“ Upřesňuje, že dům z doby před rokem 1789 „byl secesně přestavěn roku 1911 firmou Mat. Blechy, včetně zásahů do dispozice – vloženo nové schodiště“ (SÚRPMO 1978).

5 Podíl autorů není explicitně odlišen, lze se nicméně domnívat, že archeolog Michal Tryml se na obsahu hesla podílel pouze v rozsahu své expertizy.

6 Jedním z prvních, jenž zdůrazňoval význam fotografie pro památkovou péči, byl Zdeněk Wirth (*1878 – †1961). Přestože je dnes role historické fotografie v této oblasti pevně etablována, jeho slova u příležitosti výstavy *Sto let české fotografie*, uspořádané v Uměleckoprůmyslovém muzeu koncem roku 1939, mají stále svou relevanci, zvláště pokud je vztáhneme i na další ne zcela plně využívaná obrazová média, např. i film: „... [fotografická veduta] má význam zejména pro studium stavby měst a vesnic a slouží ochraně památek i dějinám umění při zjišťování staršího, méně porušeného stavu objektu“ (WIRTH 1939, 52).

7 Je zcela zřejmé, že v obrovském množství dat shromážděném v rámci stavebněhistorických průzkumů a badatelské práce vůbec se vyskytuje a bude vyskytovat neurčité procento větších či menších chyb a omylů různé povahy, které nikterak nesnižují výsledky jinak kvalitní a respektované výzkumné činnosti. Úkolem dnešního badatele je tedy nejen přicházet s novými poznatky, ale neustále zpřesňovat již získaná fakta, zvláště ta publikovaná.

8 Autorství snímku není zcela nesporné. Zatímco v Archivu hlavního města Prahy a v publikaci *Nejstarší fotografie Prahy 1850–1870* je považován za autora Jan Brandeis bez pochyb (AMP Sbírká fotografií, sign. VI 51/13; BEČKOVÁ/PÁIKRYLOVÁ/TRNKOVA 2019, 34, 322, 389), Pavel SCHEUFLER (1995, 30–31) formuloval domněnku, že autorem snímku by mohl být František Fridrich, a Jiří KOLÍŠ (2018, 154, 156, 157, 161) pak považuje Fridrichovo autorství za pravděpodobné. Kolíš je

Obr. 3. Anonym, kolem 1880 (datace AMP): Praha-Nové Město, Václavské náměstí s domy (zleva) čp. 791 (U Lhotků/U Kotků) na nároží s Vodičkovou ulicí, 790, 789, 788, 786, 785, 784/II (AMP Sběrka fotografií, sign. VI 53/21).

Obr. 4. Anonym, 1893 a. g. (datace NPÚ 1885–1892): Praha-Nové Město, Václavské náměstí, řada domů při nároží do Vodičkovy ulice od domu U Lhotků po dům U Modré boty (NPÚ GnŘ Sběrka, ev. č. PPOP-996-5-1131). Uvedená datace vychází z úvahy o důvodech vzniku snímku, jež je rozvedena v textu. Detail domu čp. 784/II viz obr. 15.

tímto domem v roce 1863 zvětšil pohřební průvod pražského purkmistra Františka Pštrosse (obr. 2). Sama Brandeisova fotografie by byla dostatečným podnětem k úvaze o přehodnocení posledního určení stáří předmětného průčelí. Velmi šťastně ji ovšem doplňuje autorsky neurčená a nedatovaná fotografie řady domů na jihozápadní straně Václavského náměstí v úseku od nároží Vodičkovy ulice až právě po dům čp. 784. Záběr pořízený z výrazně většího odstupu než Brandeisova fotografie totiž zobrazuje i třetí a čtvrté podlaží a střechu domu, které na jeho snímku chybějí. Na anonymním snímku lze naopak stěží zkoumat vývěsními štíty zakrytou fasádu v přízemí a prvním patře, tedy úsek zachycený Brandeistem. Anonymní snímek je znám ze dvou reprodukcí.⁹ První, uloženou v Archivu hlavního města Prahy (dále AMP), jako ilustraci podoby náměstí před jeho radikální proměnou použil až Richard Biegel ve své recentní monografii *Město v bouři* (BIEGEL 2022, 291; obr. 3). Druhá reprodukce snímku, významná tím, že je výrazně kvalitnější, a pro detailní studium tedy vhodnější, je uložena ve Sbírce plánů, stavebněhistorických průzkumů a restaurátorských zpráv v archivu generálního ředitelství NPÚ (obr. 4; detail viz dále obr. 15). Reprodukce uložená v AMP je v inventáři datována do doby kolem roku 1880. Ve chvíli, kdy jsem stanovovala dataci reprodukce uložené ve sbírce plánů NPÚ pro účely jejího zařazení do elektronické databáze, jsem snímek v AMP ani jeho datování neznala. Dataci jsem odvodila v přibližném rozsahu let 1885–1892, a to vzhledem k domům čp. 788, 789 a 790, které fotografie taktéž zachycuje a jež v roce 1892 nahradila novorenesanční budova podle projektu Františka Kindla (* 1847–† 1901; MUKOVÁ 1998a, 447). I s přihlédnutím k datování AMP lze ve výsledku fotografii přiřadit nejzazší časovou hranici 1893 *ante quem*. Právě souběžný výskyt domů zbořených nejpozději roku 1892 a průčelí čp. 784, jehož původ klade novější literatura do roku 1911, na jednom snímku zavalil příčinu ke vzniku tohoto textu.

Přihlédnout je třeba také k fotografiím Františka Fridricha (* 1829–† 1892), který několikrát fotografoval průhledy Václavským náměstím v obou směrech (SCHEUFLER 1995, 110–113; KOLÍŠ/SCHEUFLER/BEČKOVÁ 2018, 225–226). Dům čp. 784 je na všech snímcích od stanoviště pozorovatele značně vzdálen, avšak ve výrazně perspektivně zkrácené frontě domů jej lze rozpoznat. Pohled směrem od Můstku ke Koňské bráně (ÚDU AV ČR, inv. č. 20710, obr. 5; cf. inv. č. 20709),¹⁰ datovaný po roce 1870, nejzřetelněji zachycuje nejenom segmentový štít domu, ale i atiku zdobenou vázami, která byla nejpozději do roku 1892, ale spíše již kolem roku 1880 odstraněna.¹¹ Na dalším Fridrichově snímku od Koňské brány směrem dolů (mezi 1871–1876?)¹² je rozpoznatelná prakticky pouze nejvýše umístěná váza (ÚDU AV ČR, inv. č. 20707), na jiném pohledu od Můstku, datovaném kolem roku 1877,¹³ jsou štít a vrcholová váza atiky opět relativně zřetelné (ÚDU AV ČR, inv. č. 20711, obr. 6).

Naopak mezi graficky či kresebně provedenými vedutami náměstí lze takovou, jež by mohla k poznání podoby domu přispět, hledat jen stěží. Prakticky všechny postrádají ve vyobrazení domů vzdálenějších od stanoviště pozorovatele přesnost či potenciálně přínosné detaily, jelikož pro zobrazovaný celek má jejich konkrétní podoba význam relativně zanedbatelný (např. obr. 7).¹⁴

přesvědčen, že pro Fridrichovo autorství svědčí technika zhotovení i adjustace reprodukce uložené v Ústavu dějin umění AV ČR (ÚDU AV ČR, inv. č. 8234; KOLÍŠ 2018, 156), kde jsou jiné, obdobně adjustované fotografie Prahy na rozdíl od fotografie z AMP opatřeny štítkem se jménem a adresou Františka Fridricha nalepeným na zadní straně. Zde se ovšem příkláním k připsání snímku Janu Brandeismu vzhledem k jeho nejspecifičtějšímu obsahovému rysu, tedy výrazné malířské retuši tváří osob v davu, které byl Brandeis jako školený malíř zcela jistě sám schopen. Naopak z fotografií Františka Fridricha podobný typ zásahu do snímku prakticky neznáme.

9 Negativ ani jiné reprodukce tohoto snímku zatím nebyly nalezeny.

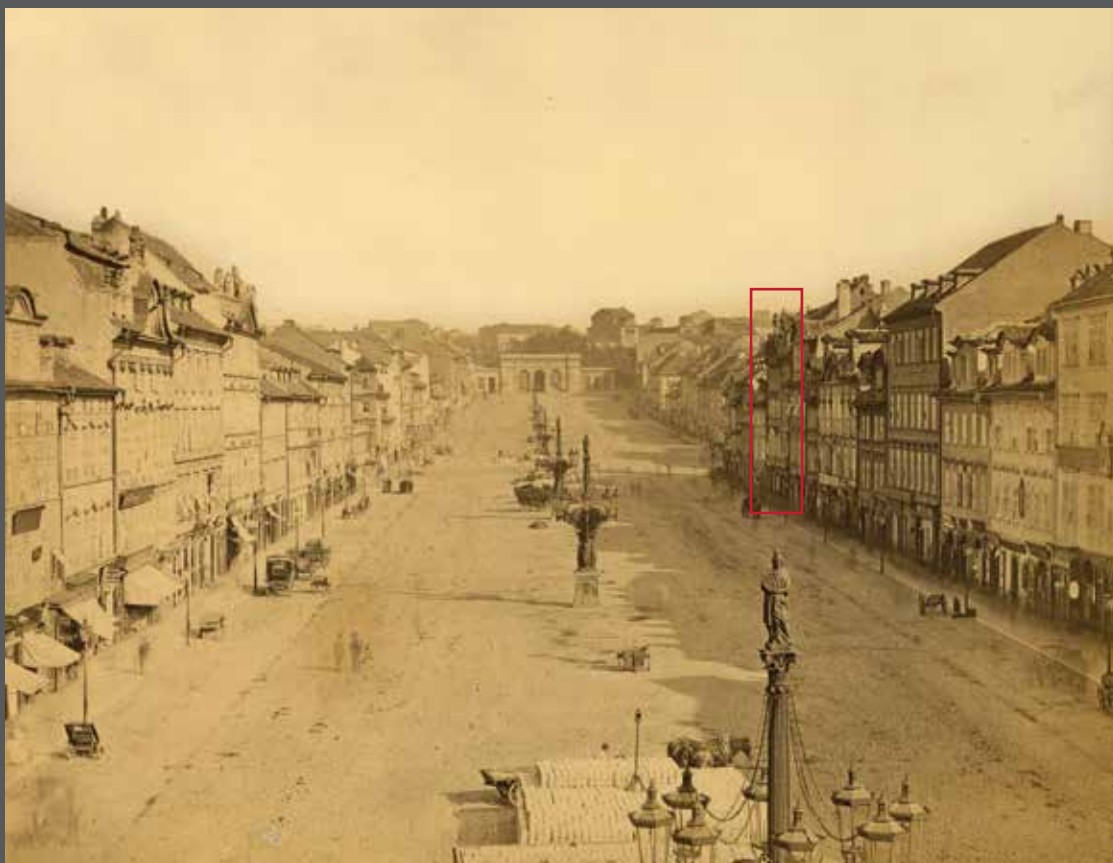
10 Za upozornění na konkrétní snímky a jejich zcela zásadní význam pro poznání podoby atiky domu děkuji prof. Pavlu Vlčkoví. Snímek inv. č. 20709 je datován kolem 1869 a byl často publikován (WIRTH 1940, s. p., obr. 221; BEČKOVÁ 1998, 118, obr. 112; BEČKOVÁ/PŘIKRYLOVÁ/TRNKOVA 2019, 239; BIEGEL 2022, 288).

11 Středová váza chybí již na dvou Fridrichových snímcích z doby kolem roku 1880 s již vzrostlou mladou sadovou úpravou náměstí a prázdným městištěm budoucího Národního muzea po zboření Koňské brány (AMP Sbírka fotografií, sign. II 114, VI 75/10). Pouze zbytky sloupků atiky jsou pak vidět na anonymním snímku ze sbírky NPÚ (obr. 4). Odstranění atiky tak limituje nejzazší možná doba vzniku tohoto snímku (před 1893).

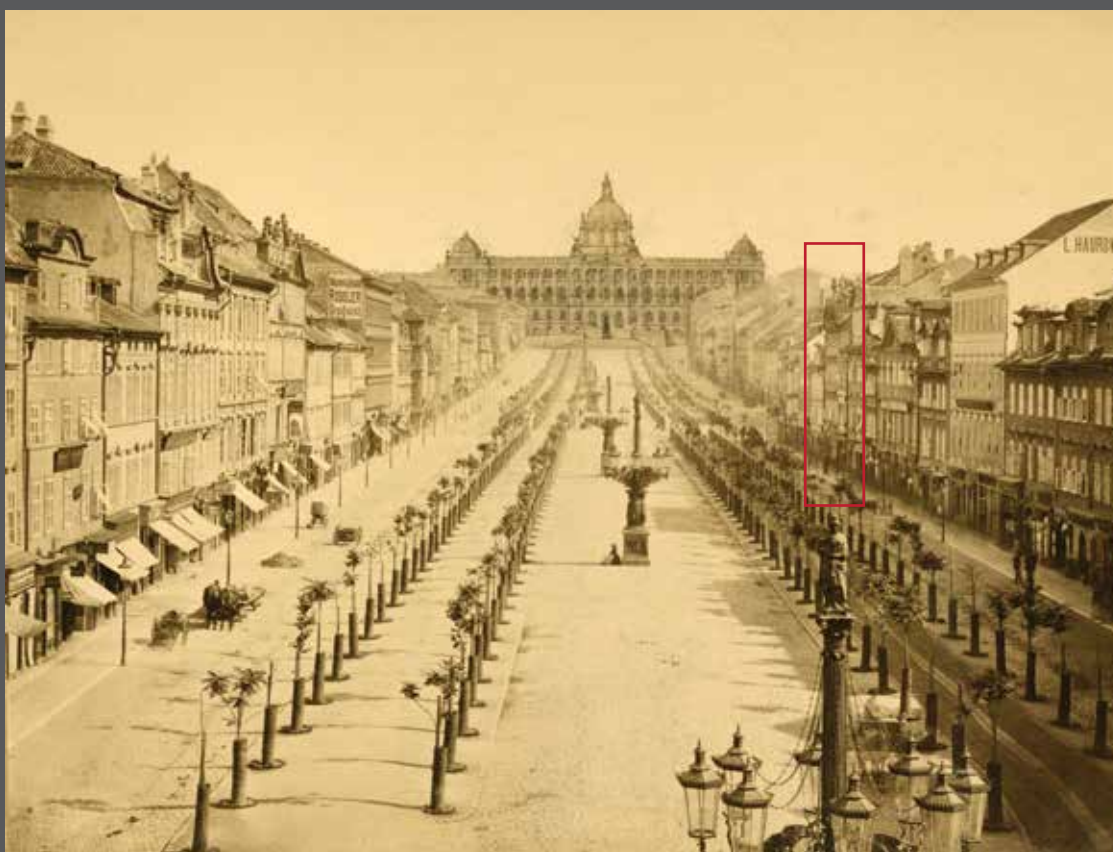
12 ÚDU AV ČR snímek datuje kolem 1870, avšak vzhledem k ubourané věži kostela Panny Marie Sněžné a ještě nevysázenému stromořadí by datace měla být posunuta do let 1871–1876.

13 Snímek byl pořízen zřejmě roku 1877 podle viditelných pozůstatků zbořené Koňské brány na originální fotografii (cf. WIRTH 1940, s. p., obr. 225, datovaný podle stavu brány do roku 1876) a nově vysázenému prvnímu stromořadí na náměstí (*sine* 1876; *sine* 1877; *sine* 1884). V 80. letech byla fotografie použita jako podklad pro zobrazení projektovaného Národního muzea.

14 Některé veduty vyobrazují podstatně méně domů, než kolik by se jich na místě při srovnání se soudobými plány mělo nacházet, to je případ např. Leopolda Peukerta (1794) či Adolfa Gustava (kolem 1810). Naopak k přesvědčivějším vyobrazením patří třeba práce Otto Wagnera (1850), nicméně i ta u domů dále od okraje náměstí postrádá kýžené detaily. Totéž shledáme u pohledů z horního konce náměstí např. u kreseb Vincence Morstadta (1835) a Františka Xavera Sandmanna (kolem 1850). Cf. BEČKOVÁ 1998, 115–117, 120–123; LUKAS/PŘIKRYLOVÁ 2017, 191.

Obr. 5. František Fridrich, po 1870 (datace ÚDU): Praha-Nové Město, Václavské náměstí v pohledu od Můstku ke Koňské bráně (ÚDU AV ČR, inv. č. 20710). **Vpravo** – výřez čp. 784/II.

Obr. 6. František Fridrich, 1877: Praha-Nové Město, Václavské náměstí od Můstku; do fotografie byla kolem roku 1883 zasazena montáž návrhu Národního muzea (ÚDU AV ČR, inv. č. 20711). **Vpravo** – výřez čp. 784/II.

K možnému autorství anonymní fotografie

S datací odvozenou od předmětu vyobrazení souvisí i úvaha ohledně potenciálního autora anonymního snímku ze sbírky NPÚ. V centru kompozice jsou domy čp. 788, 789 a 790, a můžeme se proto domnívat, že zájem fotografa směřoval k jejich zachycení. Vzhledem k tomu, že domy nejpozději roku 1892 podlely demolici, mohl snímek sloužit k zachycení situace před tímto zásahem.¹⁵ Dokumentaci mizejících pražských staveb se v období překotných proměn města v závěru 19. století jednoznačně nejdůsledněji věnoval Jindřich Eckert (* 1833 – † 1905). Ten sice k systematické práci na dokumentaci objektů určených ke zboření přistoupil až v roce 1894, Pavel Scheufler i Miroslava Příkrylová nicméně dokládají množstvím příkladů, že stavby před zánikem záměrně fotografoval již dříve (SCHEUFLER 1996, 27; PŘÍKRYLOVÁ 2017; XXXV–XXXVII). Dále obě instituce schraňující reprodukce snímku, AMP a NPÚ, získaly četné materiály právě z pozůstalosti Eckertova ateliéru.¹⁶ Tyto letmé souvislosti ovšem sotva zakládají dostatečný důvod pro přiřčení autorství právě Eckertovi. Archiv hlavního města Prahy kromě Eckertových fotografií disponuje i původními inventárními a nabídkovými seznamy ateliéru, které značnou část jeho produkce identifikují. Předmětný snímek však v takovém katalogu ani v seznamu nedohledaných položek nefiguruje (cf. PŘÍKRYLOVÁ 2017, CVsqq.). Na tomto podkladě však nelze ani zcela vyloučit, že by snímek mohl pořídit právě Eckert; obsah snímku, tedy budovy před demolicí, by této eventualitě naopak nasvědčoval.

Na průsečíku dějin fotografie a stavební historie sledovaného domu čp. 784 pak leží informace, že na terase zahradního pavilonu přistavěného k domu roku 1846 vznikl v roce 1884 další pražský fotografický ateliér (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 5–6). V domě bydlel, ovšem už v 60. letech

Obr. 7. Otto Wagner, 1850: Václavské náměstí od Můstku. Sépiová kresba (MMP, inv. č. 12675).

¹⁵ Na pořízení snímku jako poslední možný krok k zachování alespoň dvojrozměrného obrazu staveb, které čeká zboření, upozorňuje publikace Kateřiny Bečkové *Zbořeno*, věnovaná bolestným ztrátám na pražské architektuře, k nimž došlo v posledních třiceti letech (BEČKOVÁ 2021, předmluva). V současné době nastupují do služeb památkové péče ještě pokročilejší technologie jako fotogrammetrie, laserové skenování, 3D polární metoda, BIM modelování atd.

¹⁶ Sběrka plánů, stavebněhistorických průzkumů a restaurátorských zpráv NPÚ, stejně jako Sběrka fotografické dokumentace, převzaly materiály někdejšího Státního ústavu fotoměřického, původně Státního ústavu pro fotografování, měření a odlévání památek, zřízeného v roce 1919 ministerstvem školství a národní osvěty zásluhou Zdeňka Wirtha. Byl to pomocný vědecký ústav, jenž měl za úkol evidovat a dokumentovat památky. Kromě aktivního vytváření vlastní dokumentace také shromažďoval dokumentaci již existující. Získával mimo jiné fotografie z darovaných osobních archivů i z pozůstalosti fotografických ateliérů včetně toho Eckertova. Původně samostatný SÚF se v roce 1953 stal součástí Státní památkové správy a v konečném důsledku tak jeho materiály přešly do držení současných sbírkových oddělení NPÚ (KOTRBOVÁ 1953, 133–138). Pavel Scheufler uvádí, že Antonín Cetl, který někdejší Eckertův ateliér převzal, ze starších záběrů pořizoval kopie a ty mimo jiné ve 30. letech fotoměřickému ústavu věnoval (SCHEUFLER 1996, 31). K původu sbírek NPÚ viz *sine* 2024b online.

Obr. 8. Hugo Zatloukal, kolem 1925 (datace MMP, datace NPÚ 1918 nebo 1918–1928): Praha-Nové Město, Václavské náměstí čp. 785 a 786/II, Stýblovy domy sousedící s čp. 784 (vpravo; NPÚ GnŘ fotoarchiv, inv. č. N161163).

19. století, fotograf Hynek Fiedler (* 1836–† 1870), dlouhodobě působící na adrese vedlejšího domu čp. 783. Ateliér v dvorním traktu domu čp. 784 tak mohla využívat spíše jeho manželka Anna (* 1841–† 1919), která ateliér po jeho smrti v roce 1870 převzala a až do roku 1893 provozovala (BEČKOVÁ/PŘIKRYLOVÁ/TRNKOVÁ 2019, 393). Z těchto prostorově blízkých souvislostí ovšem zdaleka nevyplyvá, ani že to byla Anna Fiedlerová, kdo používal ateliér v zahradě domu čp. 784, ani že by snad měla být autorkou předmětné fotografie.¹⁷

Užitečné ještě bude pozastavit se u druhého života snímků coby reprodukcí na stránkách publikací o Praze i jejich absence. Ani anonymní, ani Brandeisův snímek se nedostaly do publikací věnovaných zmizelé Praze (ŠTECH/WIRTH/VOJTIŠEK 1945; BEČKOVÁ 1998). Zatímco trojice nejdříve zbořených domů (1892) z anonymní fotografie mohla Wirthovu seznamu významných zaniklých památek uniknout proto, že jejich výtvarné kvality nebyly pro tento účel dostatečně pozoruhodné (cf. WIRTH 1945), u domu čp. 784 se nabízí i prozaičtější vysvětlení, totiž že nebyl důvod považovat jej za zaniklý! Znamená to, že nebyl v roce 1911, respektive v roce následujícím¹⁸ zásadně přestavěn a nezměnil vzhled včetně průčelí. Ostatní budovy z anonymní fotografie, tj. dům čp. 791 U Lhotků (U Kotků) a domy čp. 785 a 786 U Stýblů, zachytily před jejich zbořením v letech 1913 a 1927 četné další fotografie, které je i ve zmiňovaných publikacích věnovaných zmizelé Praze reprezentují (např. BEČKOVÁ 1998, 144–145; obr. 8).

Skromný pozůstatek baroka

Oba snímky, jak Brandeisův, tak anonymní fotografie, bez ohledu na způsob datace jednoznačně ukazují podobu průčelí domu čp. 784 před přestavbou z let 1911–1912. Porovnáme-li ji s tímž průčelím na fotografii Josefa Pfeiffera, která dokumentuje vzhled stavby bezprostředně po její

17 Jen na Václavském náměstí a v jeho blízkém okolí bylo fotografických ateliérů několik. Fotograf Hynek Fiedler je však jediný dosud známý s konkrétním vztahem přímo k domu čp. 784 (cf. SCHEUFLER/VAVŘINOVÁ 2017; BEČKOVÁ/PŘIKRYLOVÁ/TRNKOVÁ 2019).

18 SCHMERBER (1913, 39) zmiňuje pokračující přestavbu v roce 1912 a podle SHP proběhla kolaudace až 27. září 1912 (LANCINGER/LÍŠKOVÁ/LIBAL 1991, 7, cf. též s. 30), je tedy poměrně pravděpodobné, že stavba probíhala i v roce 1912. Jinde v SHP a v heslu UPP (MUKOVÁ/TRMYL 1998, 445) a z nich čerpajících textech je uváděn jen rok 1911.

adaptaci na hotel, můžeme tuto přestavbu jako období vzniku průčelí poměrně spolehlivě zahrnout (obr. 9). Výrazné změny při této přestavbě doznal vzhled přízemí, střední průjezd a pravý portál nahradila okna, zatímco na místě levého portálu vznikl nový vchod. Původní celoplošné pásování a ostění portálů nahradila nová úprava ploch s mělkým nečleněným pseudorizalitem zdůrazňujícím vstup, plastickou kaneluru v ploše kolem oken a plasticky provedeným názvem hotelu. Parter také získal novou proporci díky sjednocenému pojednání fasády až do výšky nově vzniklé parapetní římsy v prvním patře, zatímco původní patrová římsa přízemí byla odstraněna. Nově provedena byla také střecha a změn doznal i reliéf ve štítu, na němž byla vegetace obklopující ústřední figuru Neptuna upravena do podoby určující dnešní stav. Na štukové výzdobě průčelí od parapetní římsy prvního patra výše však změny patrně nejsou.

Obr. 9. Josef Pfeiffer, mezi 1911 a 1913: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 784/II U Modré boty (převzato ze SCHMERBER 1913, [70], obr. příloha č. 24).

Fotografie domu od Josefa Pfeiffera byla otištěna a pravděpodobně i vznikla pro publikaci historie umění Huga Schmerbera (* 1870 – † 1924) o pražské architektuře kolem roku 1780 (SCHMERBER 1913). Autorství stavby Schmerber připisuje Josefu Zikovi (* mezi 1737 až 1741 – † 1805). Komentuje také změny, k nimž došlo při adaptaci objektu na hotel, a to ve smyslu, že upravené přízemí je více rušivé než výsledek renovace horní části průčelí.¹⁹ O Josefu Zikovi jako autoru stavby se dočteme i v populární publikaci Emanuela Pocheho *Prahou krok za krokem*. Zde je kromě informace o době vzniku a autorství stavby lapidárně, leč zcela jednoznačně konstatováno, že hotel Adria je „skromný pozůstatek baroka v řadě moderních, většinou skleněných budov“ (POCHE/JANAČEK 1985, 38).²⁰ Obě publikace pak informaci o autorství mohly opřít o shodný údaj v *Zápisné knize pražských stavitelů* (EBELOVÁ 1996, 29). Naopak stavebněhistorický průzkum domu ani heslo v *Uměleckých památkách Prahy* Zikovo autorství stavby vůbec nezmiňují, byť v obou případech

19 „Den ausgeprägten Typus bringt das Haus am Wenzelsplatz Nr. 26, welches Joseph Sicka nach 1789 baute; das in jüngster Zeit veränderte Erdgeschoss stört mehr als die Renovierung des oberen Teils der Fassade.“ (SCHMERBER 1913, 19) – „Vyhraněný typ přináší dům na Václavském náměstí č. 26, jež postavil po roce 1789 Josef Sicka; nedávno pozmeněné přízemí ruší více než obnova horní části fasády.“ (překlad Jindřich Noll) K recentním úpravám domu pak v jiné části knihy stojí pouze: „Im Jahre 1912 wurde das Erdgeschoss verändert.“ [= „V roce 1912 bylo změněno přízemí.“], aniž by byly zmiňovány jiné aspekty přestavby (SCHMERBER 1913, 39). Dobu vzniku pozdně barokní stavby Schmerber spojuje se stejným rokem prodeje (1789) jako stavebněhistorický průzkum z roku 1991, ovšem s tím rozdílem, že přestavbu klade za něj, nikoli před něj. Informace se částečně rozcházejí i stran osoby vlastníka. Zatímco Lancinger píše, že dům v roce 1789 koupil Alois Zarabara a po jeho smrti jej roku 1792 získal jeho syn Václav Zarabara, podle Schmerbera dům vlastnil Václav Zarabara mezi lety 1789 a 1825 (SCHMERBER 1913, 39; LANCINGER/LÍŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 4). Jaroslav SCHALLER (1797, 325) zmiňuje, že obchodník s kořením Václav Zarabara získal dům koupí v roce 1792. Informace o nabytí domu dědictvím či koupí v případě Václava Zarabary si nemusí odporovat, pokud zohledníme, že dědici po Aloisi Zarabarovi byli dva a součástí dělení dědictví mohlo být finanční vyrovnání.

20 Táž informace se vyskytla již v prvním vydání publikace z roku 1948 ve znění: „Sousední, čp. 784-26, ‚Adrie‘ je skromným pozůstatkem baroka v řadě skleněných palácových staveb. Postavena byla v 2. polovině 18. stol. Arch. Jos. Sickou.“ (POCHE 1948, 23)

je alespoň Pocheho kniha uvedena mezi literaturou (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 15; MUKOVÁ/TRYML 1998, 446).

Fotografie sice dokládají, že je třeba datum vzniku průčelí posunout před rok 1863, nejsou ovšem přímým podkladem k jeho spojení s pozdně barokní přestavbou domu. Vedle literatury a pramenů lze nicméně oporu pro takové tvrzení hledat i na poli stylu. Osmdesátá léta 18. století, tedy období zásadní celkové přestavby domu, se totiž z tohoto hlediska jeví jako nejpříležitější časové určení podoby průčelí.

Tendence k dehierarchizaci plochy průčelí se u některých pražských profánních staveb (znovu) objevuje po polovině 18. století a v závěru století se pak nezřídka úplně upouští od vertikálního členění, a to jak u staveb ještě ve svém celku barokních, tak i u těch, které lze chápat jako projev raného klasicismu. Do tohoto rozpětí, respektive snad blíže ke konci století vzhledem k úplné absenci monumentálního řádu, tak bezpochyby spadá i sporé a plasticky nevýrazné vertikální členění plochy průčelí domu U Modré boty, spočívající pouze v rustikovaných lizénách, které jej rámuje, a pásovou rustikou zdůrazněné ploše dvou středních okenních os.

Málo členěnou hmotu domu pak završuje „typicky ‚pozdně barokní‘ motiv“ segmentového štítu (BIEGEL 2015, 548), který dříve doplňovala zmiňovaná zaniklá atika, prvek pro architekturu pozdního baroka v našem prostředí takřka „povinný“ (VLČEK 1998b, 8). Přitom štít v proporci nevelký, ale v podobě stlačeného segmentu a římsou jasně oddělený od ostatní plochy průčelí klade konstrukci blíže k obdobným užitím tohoto motivu u Ignáce Jana Nepomuka Pallardiho (* 1737–† 1821) či Zachariase Fiegertha (* kolem 1744–† 1818) a k některým autorsky neurčeným stavbám ze závěru a přelomu století²¹ než k předcházejícím variantám obvykle vícečetných drobných segmentových štítů zdůrazňujících členění stavby např. u K. I. Dietzenhofera či Josefa Jägera, tedy opět pouze přibližně ji řadí do poslední čtvrtiny 18. století.

Jako časově nejspecifičtější se jeví užití antikizujícího dekoru, jenž se u nás po vzoru francouzského „goût grec“ stal módním s jistým zpožděním. Tento jeho původ zavalil příčinu poněkud zavádějícímu českému označení „luisézní“. Jednoznačného vrcholu, alespoň v Praze, dosáhla obliba této charakteristické ornamentiky v 80. letech 18. století, a to téměř bez výjimek jako součást celků ještě plně barokních, typicky v kombinaci s dynamicky tvarovanými suprafenestrami. Ani časové vymezení podle dekoru však není zcela výlučné, jelikož jeho časnější užití v našem prostředí spadá nejpоздěji do 70. let a objevuje se přibližně do konce století.²²

21 Jedná se například o Pallardiho palác Kinských (dnes Deymův) čp. 130/II v ulici Voršílské, datovaný kolem roku 1789 (BAŤKOVÁ 1998b), či rozšíření paláce Swéerts-Sporckova čp. 1034 a 1036/II v Hybernské z let 1790–1792 (SCHMERBER 1913, 36–37), zaniklý Fiegerthův Hildprandtovský palác (U Šmerhovských) na místě dnešního čp. 76/II ve Spálené ulici, postavený v letech 1803–1804 (ŠVACHA 1998, 213), nebo například též již neexistující paláce Neuperský čp. 84 taktéž ve Spálené, Schwarzenberský čp. 16 v Jungmannově, někdejší hostinec U Štajgrů čp. 699/II ve Vodičkově ulici (BEČKOVÁ 1998, 166–169, 172–173, 201) či zbořený dům v Ovocné ulici (dnes ulice 28. října) na místě čp. 376/I (ŠTECH/WIRTH/VOJTÍŠEK 1945, obr. 20). Jedním z nejvýznamnějších dochovaných příkladů použití segmentového štítu v závěru století je pak Lichtenštejnský palác čp. 258/III na horním Malostranském náměstí podle projektu přestavby Mathiase Hummela dokončené roku 1791 (BACHTIK/BIEGEL 2015, 563).

22 Jako jeden z nejranějších příkladů užití antikizujícího dekoru u nás bývá zmiňován později přestavěný Bretfeldovský letohrádek čp. 337/III na Malé Straně, jehož vznik je datován po roce 1773 (naposledy BIEGEL 2012, 178, nebo BIEGEL 2015, 545, kde však neuvádí dataci), jenž ovšem právě z kombinace s distinktivně barokním dekorem představuje výjimku. Medailony s reliéfními bustami opředené festonovými věnci, jako osamocený prvek taktéž spojovaný s luisézní ornamentikou, pak zdobí již průčelí zámku v Měšicích, vystavěného podle projektu Antonína Haffeneckera (* 1720–† 1789) v letech 1767–1775 (POCHE 1978, 376), dále průčelí paláce Dobřenských čp. 891/II v Panské ulici, jehož autorsky neurčená pozdně barokní přestavba je kladena do let 1770–1780 (VLČEK 1998a, 494). Podobně provedené medailony s reliéfními bustami, ovšem věnčené pouze vavřínovými ratolestmi, nese také průčelí pozdně barokního domu U Zlatého sloupu čp. 680/II ve Vodičkově ulici, datovaného však velmi vágně po roce 1753 (BAŤKOVÁ 1998c, 403), a reliéfní medailony s bustami na pozadí rozevláté kartuše a s festonem spíše květinovým má také malostranský dům U Zlatého hrozu čp. 267/III na nároží Malostranského náměstí a Karmelitské, jehož pozdně barokní přestavba je datována kolem roku 1769 (VLČEK/CHLUMSKÁ 1999, 374). Gros uplatnění luisézního dekoru pak spadá do 80. let 18. století, například v díle již zmiňovaného Antonína Haffeneckera – portál bývalého malostranského jezuitského gymnázia čp. 1/III na Malostranském náměstí, jenž vznikl po roce 1787 (naposledy BIEGEL 2012, 184 podle PAVLÍK/VILÍMKOVÁ 1968, 19; též BIEGEL 2015, 553 a 554, kde však uvádí dataci konec 80. let), Swéerts-Sporckův palác čp. 1036/II v Hybernské ulici, přestavěný po roce 1783 (naposledy BIEGEL 2015, 552 podle VLČEK/VANČURA 1998 a LÍBAL/LANCINGER/HEROUTOVÁ 1967). Další příklady nalezneme u I. J. N. Pallardiho – průčelí knihovny Strahovského kláštera z let 1783–1785 (VLČEK/VANČURA 2000, 351), jeho vlastní dům U Červeného jelena čp. 265/III na Malostranském náměstí, přestavěný po roce 1780 (VLČEK 1999c), či Wimmerův palác čp. 402/I v Rytířské ulici, Pallardiho potenciálně připisovaný, jehož přestavba měla proběhnout před rokem 1787 (VLČEK 1996, 284–285). Pozdější uplatnění luisézní ornamentiky pak představuje nejenom Pallardiho zmiňovaná přestavba Swéerts-Sporckova paláce z let 1790–1792 (SCHMERBER 1913, 36–37), ale třeba i přestavba domu čp. 262/III na Malostranském náměstí připisovaná pokračovateli stavitelské rodinné tradice, Ignáci Aloisi Pallardiho (* 1765–† 1806), a datovaná až k přelomu století (VLČEK 1999b).

Obr. 10. Štenc Praha (ateliér), asi 1910 (datace AMP kolem 1910): Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 840/II U Zlatého beránka krátce před zbořením (AMP Sbirka fotografií, sign. V 9/12 a).

K množství soudobých pražských staveb, které jsou v různých aspektech domu U Modré boty příbuzné, patří nepřekvapivě jediná další jednoznačně ztotožněná stavba připisovaná Josefu Zikovi – dům U Zlatého beránka, někdejší čp. 840 na Václavském náměstí. Dům, který měl Zika vystavět kolem roku 1780 (MUKOVÁ 1998b, 469) nebo po roce 1782 (SCHMERBER 1913, 19 a 39), byl zbořen roku 1911 (WIRTH 1945, 67). O jeho někdejší podobě nás též zpravují fotografie (např. obr. 10). Na průčelí domu U Zlatého beránka se na rozdíl od domu U Modré boty uplatňovaly pilastry vysokého řádu. Štít byl oproti stlačenému segmentu na domě U Modré boty komplikovaněji tvarovaný, ale prolamovaná atika, která jej doplňovala, i tak naznačuje, jak přibližně mohla vypadat atika na druhé ze zde probíraných, Zikovi připisovaných staveb. Stejně jako v případě domu U Zlatého beránka, zdá se, pokrývala celou šíři průčelí čp. 784 a výškově gradovala největší z váz nad středem štítu.

V principu podobná je také štuková výzdoba průčelí. Rozličně dynamicky tvarované suprafenestry zde kromě věnců, festonů a rozetových terčů doplňují i reliéfní busty. Obě průčelí ve srovnání se soudobou produkcí patří tedy k těm zdobenějším. Rovněž v provedení jednotlivých výzdobných plastických prvků, například robustnějších květových festonů, jsou si navzájem

blízká. Krom toho zaujme i podobnost figurálních reliéfů Apollóna na štítu domu U Zlatého beránka a Neptuna na štítu domu U Modré boty, a to nejenom kompozicí, v níž ústřední figura a její bezprostřední okolí vyplňují plochu drobného štítu až po okraj, ale zejména, pokud lze z fotografií soudit, značnou toporností hraničící s anatomickou nejistotou v provedení obou postav. Kombinace hlavy z profilu či tříčtvrtinového profilu, trupu zobrazeného *en face* a nepřesvědčivě navazujících spodních končetin by mohla poukazovat i na provedení či návrh téhož autora či dílny nebo alespoň na dobově podmíněné pojetí kompozice, dané používanými vzory. Nevýlučnost takového řešení či možný vzor pak představuje Kounický palác čp. 277/III v Mostecké ulici, snad dílo Antona Schmidta (* 1723–† 1783) z poloviny 70. let 18. století,²³ respektive jeho štít, který je ve vztahu k ploše průčelí poměrně drobný a taktéž téměř vyplněný reliéfní figurou, v tomto případě Minervy, která zaujímá i v podstatě podobnou pozici jako Neptun ve štítu domu U Modré boty.

Podoba domu čp. 784 U Modré boty, jak se jeví na historických fotografiích, tak vcelku nesporně koresponduje s autorským připsáním Zikovi v *Zápisné knize pražských stavitelů* i u Schmerbera a s datací, kterou je patrně třeba oproti dataci Schmerberově pouze přesunout před rok 1789 v souladu s obdobím majetkového zhodnocení domu (BUŘIVAL ET AL. 1976, 95; LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 4). I autoři architektonickohistorické části průzkumu Dobroslav Líbal a Alena Lišková se zjevně zamýšleli nad stylovou přílehavostí pojetí průčelí k období přestavby domu v 80. letech 18. století. Zmiňované mezery v práci s literaturou, spočívající mimo jiné v tom, že se vůbec nezaobírali otázkou Zikova autorství, a rozpory mezi různými částmi elaborátu,²⁴ jim však umožnily dojít k závěru, že průčelí sice „obsahuje některé rysy raně klasicistní,“ ale zároveň by bylo „odvážné a neodůvodnitelné domýšlet se, že části detailů průčelí navazují na raně klasicistní stavbu“ (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 39). V důsledku tedy došli k závěru, že „průčelí je pozdně eklektickobarokizující, [...], a] nemá v rámci absolutního hodnocení vyšší architektonickou hodnotu“ (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 41). K rozhodnutí o moderním původu fasády snad mohly přispět i novodobé úpravy průčelí, které zastířely jeho dosavadní podobu, byť proběhly výrazně později než v roce 1911.

Novodobý osud domu

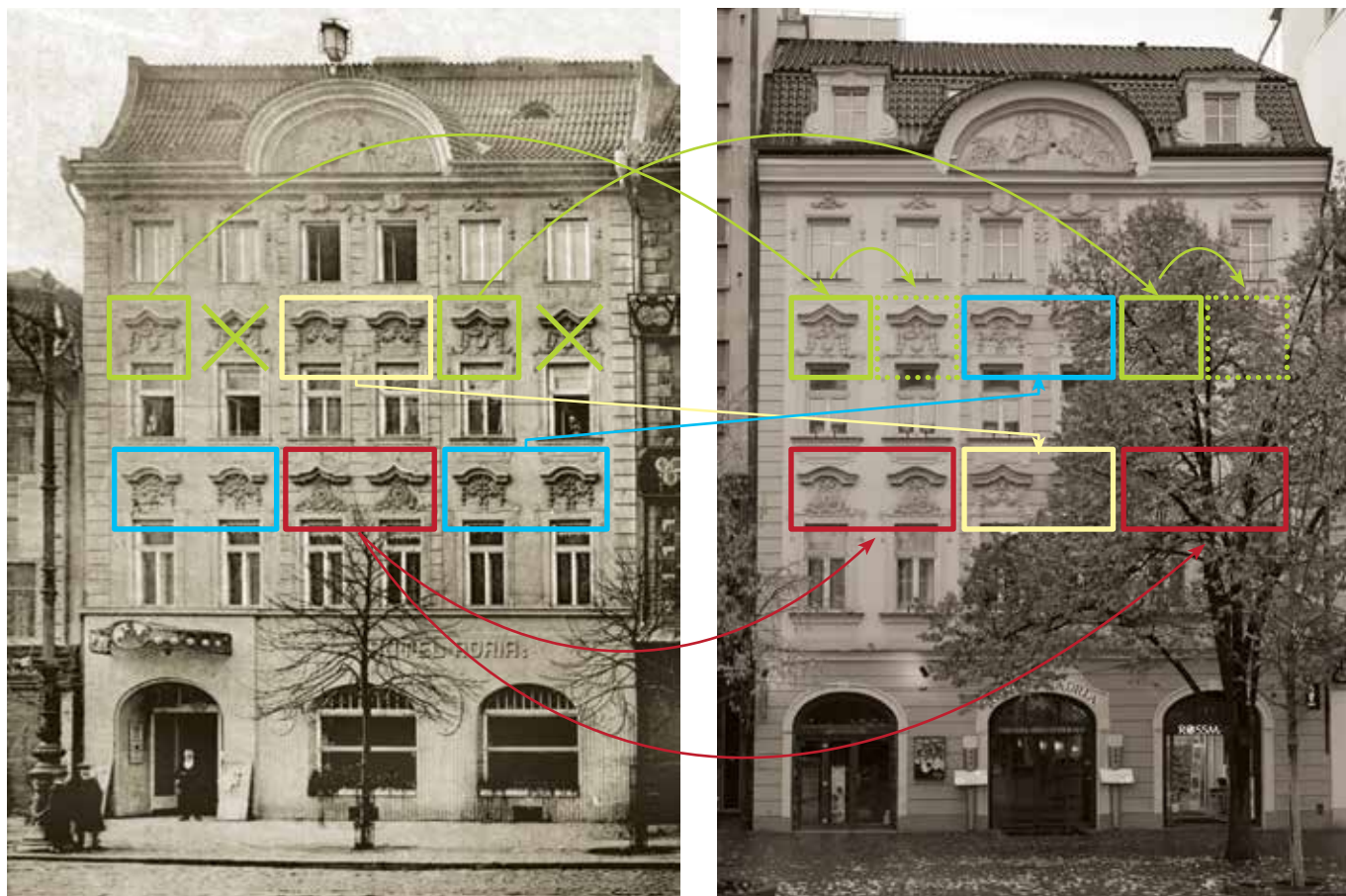
Stěžejním rozdílem mezi současnou podobou průčelí a jeho vzhledem na fotografiích ze závěru 19. století, respektive z doby těsně po přestavbě obytného domu na hotel, je pozoruhodná výměna pozic jednotlivých dekorativních štukových prvků nad okny (viz obr. 11). Rozety, jež se původně nacházely ve dvou středních okenních osách prvního patra, se nyní vyskytují na obou dvojicích bočních okenních os; jejich původní místo zaujaly jednodušší květinové závěsy ze středních os druhého patra. Tuto trojsměnu dovršují komplikovanější květinové závěsy či větve původně zaujímající prostor nad dvojicemi bočních okenních os v prvním patře, jež lze nově nalézt nad dvěma středními okny v patře druhém. Festonové větve na bočních okenních osách ve druhém patře zdánlivě setrvaly na svých místech. Původně byl však směr zavinutí věnců v rámci dvojice zrcadlově protilehlý a tento detail, snad v důsledku odlití pouze jedné z variant věnce, nahradila jejich uniformní orientace. Ve výzdobě třetího patra pak florální kapky, jež se původně vyskytovaly pouze u oken v bočních osách, přibýly i k ostění oken střední osy.

Nápadnou změnu rozmístění dekorativních prvků lze hledat na mladších fotografiích domu a podle toho úpravy fasády nově datovat. Fotografie prvomájových průvodů, které prošly přes Václavské náměstí v letech 1947 a 1953 (obr. 12, 13), ještě ukazují štukové ornamenty na svých někdejších místech a stejnou situaci můžeme vidět na reportážních snímcích Jindřicha Šárocha z roku 1964 (obr. 14, cf. podobu z 19. století na obr. 15). Snímky, které v roce 1978 pořídilo Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody (PSSPOP), už ukazují fasády domu U Modré boty i sousedního domu U Bílého čápa radikálně zrenovované (obr. 16, 17).

Zmiňované fotografie tak vymezují období, kdy došlo k úpravě průčelí, která vyměnila pozice jednotlivých dekorativních reliéfních prvků, přičemž muselo nepochybně dojít ke ztrátě původní

23 Autorství připisované Antonu Schmidtovi a datace do let 1773–1775 (SCHMERBER 1913, 33), respektive let 1772–1776 (naposledy BACHTIK 2015, 539), zdá se, nejsou vzhledem k užití luisézního dekoru na stávající fasádě, příliš raněmu ve vztahu k uváděné dataci, zcela přijímány (cf. EBEL/MENDELOVÁ/VLČEK 1998, 32–33).

24 Například v části *Náměty pro obnovu* se uvádí, že „oba vikýře působí značně autenticky“, a lze je proto podle autorů považovat spíše za originální, přestože v úvodním oddíle *Dějiny objektu* je podrobně přiblíženo, že vikýře vznikly při úpravě podkroví provedené roku 1920 i že tato úprava vyvolala odpor památkového úřadu kvůli přílišné velikosti vikýřových oken. Spolu s vikýři je v *Námětech pro obnovu* za autentický považován s výjimkou reliéfu i štít, zatímco v oddílu *Stavební historie* je shledán nepochybně novodobým (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, ad vikýře cf. 7 a 41, ad štít 40 a 41).

materie, a to do doby mezi roky 1964 a 1978. V uvedeném mezidobí, jak vyplývá ze spisového materiálu NPÚ ÚOP v Praze, proběhly na průčelí domu dvě fáze úprav. V březnu 1967 se s žádostí o souhlas s obnovou uličního průčelí domu a navrhovaného barevného řešení na pražské středisko památkové péče obrátil tehdejší vlastník objektu, podnik Restaurace a jídelny v Praze 1.²⁵ Barevné řešení bylo konzultováno přímo na stavbě zřejmě na základě požadovaného průzkumu původní barevnosti, a další písemné doklady k němu tudíž nejsou, ale blíže nespecifikovaná „obnova“ průčelí nejspíše ještě na podzim téhož roku proběhla.²⁶

Spojit výše popsanou proměnu průčelí s touto celkovou obnovou fasády by se zdálo logické, v následujících letech se nicméně připravovala také adaptace portálů či celého parteru domu. Návrh úpravy portálů je poprvé zmiňován v září 1969.²⁷ PSSPPOP podmiňovalo jeho realizaci mj. řešením parteru jako celku a zachováním kordonové římsy.²⁸ Na projektu z května roku 1970 zakreslil architekt Jiří Kantůrek²⁹ plastickou výzdobu fasády schematicky v její někdejší konfiguraci včetně převážného zachování secesní podoby parteru (obr. 18).³⁰ Projekt výměny portálů získal povolení OV ONV Prahy 1 na počátku roku 1971, v roce 1973 nicméně Restaurace a jídelny v Praze 1 k němu znovu podávaly dokumentaci.³¹ Souvisely s tím zřejmě nejasnosti, na něž upozorňoval PSSPPOP, zda návrh obsahuje pouze výměnu portálů nebo i úpravu zdiva parteru. Záměr adaptace parteru se pravděpodobně nadále vyvíjel a k jeho realizaci nakonec došlo až v první polovině roku 1978. V květnu 1978 totiž Útvar hlavního architekta hlavního města Prahy

Obr. 11. Praha 1-Nové Město, čp. 784/II, Václavské náměstí 26, dům U Modré boty. Porovnání podoby průčelí po přestavbě z let 1911 až 1912 se současným stavem. **A** – převzato ze SCHMERBER 1913, [70], obr. příloha č. 24, upraveno (viz obr. 9); **B** – současný stav (foto B. Řepková, 2024). Grafické schéma ukazuje změnu rozmístění nadokenních plastických dekorací během obnovy ukončené v roce 1978.

25 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 1166, 9. 3. 1967.

26 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 2643, 6. 6. 1967; čj. 4219, 27. 9. 1967.

27 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 5192, 29. 9. 1969, PSSPPOP obdržel vyjádření Odboru územního plánování a architektury NVP 5. 11. 1969.

28 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 120, 11. 2. 1970.

29 Na projektu je uvedeno pouze „Kantůrek“. Téměř určitě jde ale o Jiřího Kantůrka (* 1938), který v letech 1968–1989 působil v Projektovém ústavu Českého svazu výrobních družstev (TŘEŠTÍK 2000, 106), jehož razítko je otištěno na předmětném plánu.

30 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 2916, 1. 6. 1970, plán k č. 2916/70, čp. 784/II. Kladné vyjádření PSSPPOP bez připomínek viz čj. 2916, 11. 6. 1970.

31 Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 462, 7. 1. 1971; čj. 4714, 10. 7. 1973.

Obr. 12. Věněk Švorčík, 1947: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, prvomájový průvod 1947 (© ČTK, č. 0667837374).

Obr. 13. Anonym, 1953: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, prvomájový průvod 1953 (© ČTK, č. 0668681438).

Obr. 14. Jindřich Šaroch, 5. 6. 1964: Praha-Nové Město, Václavské náměstí čp. 784/II, hotel Adria, výřez (© ČTK, č. 0670147085).

◀ Obr. 15. Anonym, 1893 a. q. (datace NPÚ 1885–1892): Praha-Nové Město, Václavské náměstí. Výřez z obr. 4 s detailem domu U Modré boty čp. 784/II (NPÚ GnŘ Sbíрка, ev. č. PPOP-996-5-1131).

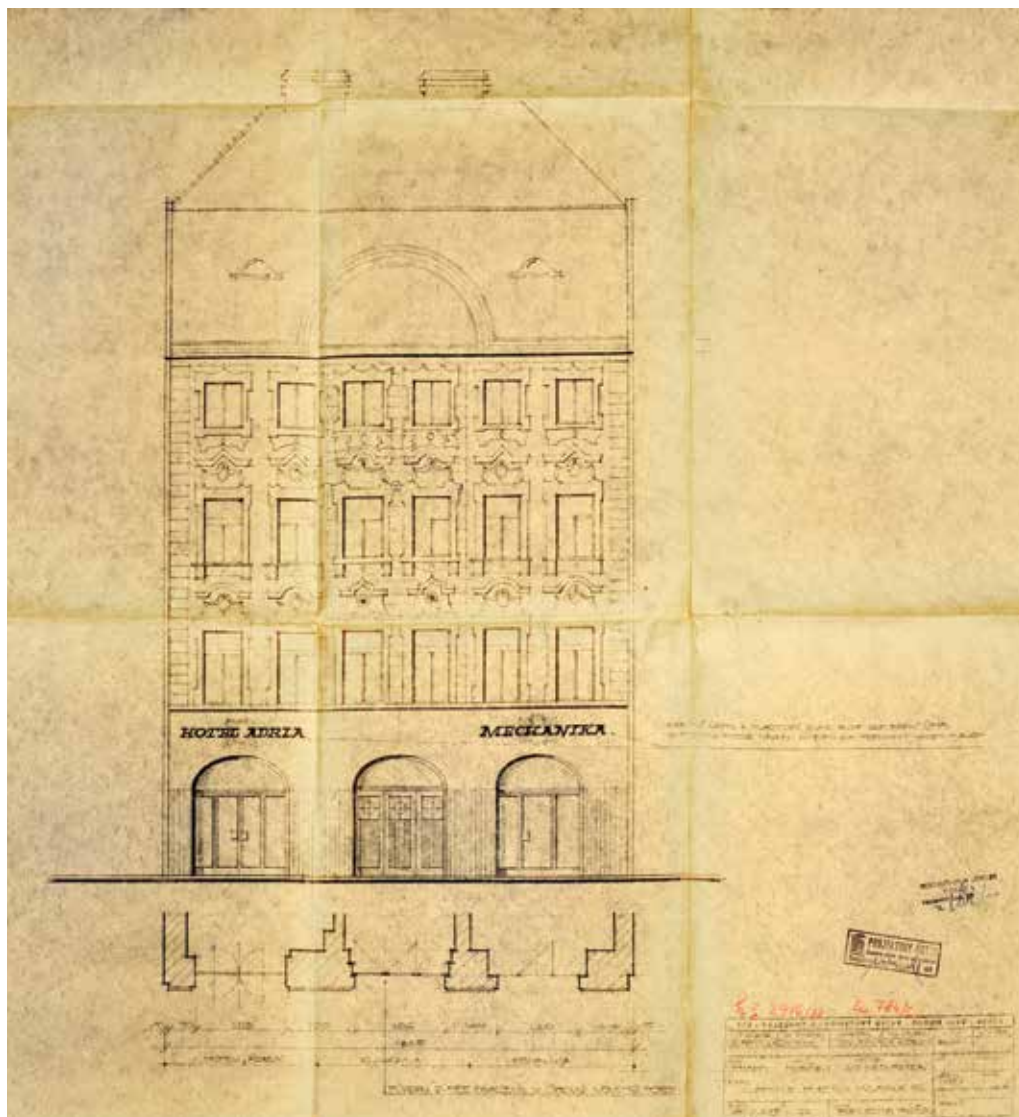

Obr. 16. Jitka Janatková, červenec 1978: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 784/II, stav po renovaci a změnách ve skladbě prvků na fasádě. Vpravo dům čp. 783/II U Bílého čápa (NPÚ ÚOP PR, inv. č. 40092/2).

Obr. 17. Jitka Janatková, červenec 1978: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 784/II, detail horních pater a štítu s reliéfem Neptuna (NPÚ ÚOP PR, inv. č. 40092/3).

Obr. 18. Jiří Kantůrek, 1970: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 784/II, plánová dokumentace návrhu adaptace portálů (Spisovna NPÚ ÚOP PR, plán k č. 2916/70).

konstatoval, že práce v parteru již byly bez povolení provedeny.³² PSSPPOP však k provedeným úpravám dodatečně neměl žádných námitek, protože je shledal v souladu se svými připomínkami.³³ Od roku 1972 byl souběžně řešen záměr adaptace podzemí budovy pro vysokoškolský klub a tato další zamýšlená stavební aktivita, byť s průčelím přímo nesouvisející, mohla přípravy adaptace parteru ovlivnit.³⁴

Výsledná úprava parteru zjevně cílila na stylové sjednocení průčelí, protože dala přízemí domu současnou pseudoklasicizující podobu s novými ostěními portálů³⁵ a plošnou pásovou bosáží, která poněkud překvapivě plynule přechází i na průčelí sousedního domu čp. 783 (BEČKOVÁ 1998, 142–143; cf. stav na obr. 19 a 20).³⁶ Vzhledem k tomu, že secesní řešení parteru dosahovalo až po parapetní římsu prvního patra, kterou v nové úpravě nahradily separované parapetní výplně a nová kordonová římsa předělující průčelí opět v úrovni stropu přízemí, musela adaptace zasáhnout i do nedávno, v roce 1967, celkově obnoveného průčelí (viz výše). Adaptace se tedy zdaleka netýkala jen úpravy portálů, a nelze proto vyloučit, že transpozice dekorativních prvků ve vyšších patrech proběhla v souvislosti s touto fází úprav.

³² Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 3046, 10. 5. 1978.

³³ Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 4074, přípis 22. 6. 1978.

³⁴ Spisovna NPÚ ÚOP PR, čj. 541, 19. 1. 1972; kolaudační rozhodnutí čj. 2433, 13. 4. 1979.

³⁵ Nová ostění oblouků zjevně nijak nenavázala na jejich podobu před secesní úpravou. Naopak získala podobu nejběžnějších klasicistních portálů, jak je zachycují přehledy slohových prvků (např. HEROUT 1981, 244–245, obr. VI/16 a VI/17). Na rozdíl od té secesní však tato úprava opět akcentuje a navrácí funkci hlavního vstupu střednímu portálu. – Dalších změn už stavební podstata průčelí nedoznala, pozdější úpravy se týkaly jen dveřních výplní a přibyla markýza.

³⁶ Také bosovaná ostění rámuující průčelí obou domů v celé výšce získala na vzájemném styku jednotný rytmus, byť se podle historických snímků lišil, protože „kameny“ bosování na domě čp. 783 byly původně o něco drobnější (viz obr. 19).

Další zpřesnění ohledně proměn průčelí nepřinesl ani materiálový průzkum fasády domu, jenž proběhl v roce 2016 (PECH 2016). Více než jedna vrstva nátěrů z 2. poloviny 20. století byla totiž potvrzena u všech vzorků od parapetní výplně prvního patra až po plastickou výzdobu nad oknem třetího patra, avšak ze zde sledovaných plastických výzdobných prvků žádný vzorek odebrán nebyl. Vzorek odebraný z akantu nad oknem ve čtvrtém podlaží je podle průzkumu sádrový odlitek nízké objemové hmotnosti a vzhledem k jeho drobnosti a tmavosti na starších fotografiích nelze soudit nic o případných proměnách jeho podoby ani z jeho příkladu cokoli odvozovat pro ostatní plastické prvky (PECH 2016, 4–10). Proč však byly při kterékoli z výše jmenovaných adaptací průčelí nadokenní štukové dekorace replikovány na jiných místech, zůstává nejasné (obr. 11). Stejně tak z dochovaných materiálů nevystavávají směrodatné informace o míře účasti zástupců památkové péče na přípravě a postupu rekonstrukce průčelí. Skoupost spisových materiálů nicméně alespoň osvětluje, jak snadné bylo tuto novodobou etapu proměny průčelí domu (1978) ve stavebněhistorickém průzkumu z roku 1991 přehlédnout. Nevysvětluje se tím ovšem, proč předmětem zájmu nebyla jeho proměna samotná. Průzkum totiž jako jedinou obrazovou přílohu obsahuje reprodukci fotografie, která dům zachycuje ještě s reliéfními prvky v původním rozmístění, zatímco část architektonického rozboru popisuje stav po jejich přemístění na současná místa (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991, 17; obrazová příloha).³⁷

Závěrem

I sebekompetentnější formální analýza může dospět ke zkresleným závěrům, pokud není dostatečně konfrontována s analýzou pramenů. Přestože způsob, jakým zmiňovaný stavebněhistorický průzkum opomíjí zejména poznatky z literatury, je pozoruhodný a pro porozumění stavební historii zkoumaného objektu nešťastný, praktické negativní důsledky jeho závěry pro osud památky spíše neměly. Noetickému zmizení pozdně barokního průčelí na stránkách průzkumu předcházela už jeho ztráta fyzická v průběhu zjevně nepřiliš bedlivě sledovaných stavebních úprav několik let před zpracováním pasportu. Fotografie svou přirozenou vlastností ukazovat, jak

Obr. 19. Anonym, kolem 1930 (datace AMP): Praha-Nové Město, Domy (zleva) čp. 784/II, 783/II na Václavském náměstí – ořez. Dům čp. 783/II (stojící vpravo) je zachycen ještě před snížením o třetí patro v roce 1932 (AMP Sběrka fotografií, sign. II 1016).

Obr. 20. K. Kubín, 1988: Praha-Nové Město, Václavské náměstí, čp. 784/II, celkový pohled na fasádu. Stav průčelí na fotografii nevykazuje žádné nové změny, pouze v úplnosti dokumentuje stav po předchozí rekonstrukci. Vpravo – snížený dům čp. 783/II U Bílého čápa (NPÚ ÚOP PR, inv. č. 52977).

³⁷ Konkrétně se jedná o pár průzkumu uložené v knihovně NPÚ ÚOP v Praze. Zkušenost říká, že zejména co do obsaženosti příloh si různé svazky téhož průzkumu nemusejí být vždy zcela rovný.

se skutečnost před objektivem fotografického aparátu jevila v okamžiku jejího pořízení, působí proti této ztrátě alespoň v rovině ideové a její studium slouží jako podnět ke znovupřítomnění památky v obecném povědomí, kde spolu bez rozdílu mohou dlít ty stavby, jejichž fyzická podstata již pominula, i stavby stále pozorovatelné *in natura*.

Podle výše předložených argumentů průčelí nepochybně vzniklo dříve než v roce 1911 a s největší pravděpodobností je lze opět bezpečně spojit s přestavbou domu podle projektu architekta Josefa Ziky, jež proběhla nejspíše v 80. letech 18. století. Jeho destruktivní úprava pak proběhla v 70. letech 20. století, snad v souvislosti s úpravou přízemí, která paradoxně cílila na opětovné stylové sjednocení průčelí. I rekonstrukcí zremixované a o precizní provedení detailů ochuzené průčelí svou někdejší podobu podstatnou měrou připomíná, jako autenticky barokní jej však pravděpodobně už vnímat nelze. Přestože mohlo jít o svého času nejstarší dochované průčelí na Václavském náměstí, ztráta je citelná především na poli památkové ochrany a co do hodnot stáří a původnosti. Toto Zikovo dílo totiž stojí v souborném pojetí architektury 2. poloviny 18. století za zmínku spíše okrajovou a pravděpodobně by tak nezaujalo větší pozornost, ani bylo-li by lépe dochováno.

Podobně je to ostatně i s pracemi Zikova současníka Zachariase Fiegertha, jehož pravděpodobně první doložená realizace – dům U Zlatého úlu čp. 378/I – se na dolním okraji Václavského náměstí nadále vyjímá (VLČEK 2023). Přestože se dochované stavby stávají předmětem zájmu dějin umění spíše než stavby nedochované, povědomí o Zikovi jako architektu a staviteli pravděpodobně nesešlo ze zřetele v důsledku zániku nebo zdánlivého zániku jeho staveb. Porovnáme-li místo obou architektů v příběhu dějin umění, jak je konstruován na stránkách odborných publikací, je to pouze stať *Raný klasicismus* v přehledové publikaci *Praha národního probuzení*, kde si Fiegerth vysloužil několik zmínek, zatímco Zika nikoli (cf. LÍBAL 1980, 36–59).³⁸ Výskyt obou v jiných publikacích pak odvisí pouze od šíře jejich záběru. Zatímco úzce zaměřená kniha Schmerberova věnuje pozornost stavbám obou architektů, a to stejně stavbám zaniklým i těm, jejichž význam se stává pozoruhodným právě pouze tehdy, pokud sledujeme místně i dobově velmi omezený výsek stavební produkce, v o poznání širěji zaměřené publikaci Richarda Biegela *Mezi barokem a klasicismem* se Zika i Fiegerth objevují pouze jako nepravděpodobní autoři Kučerova paláce čp. 114/IV na Pohořelci na Hradčanech (BIEGEL 2012, 176). Dále pertinence jejich díla pro vytyčené téma podle autora, zdá se, nesažá.³⁹ Fotografie zaniklého Zikova domu U Zlatého beránka, použitá jako ilustrace pro srovnání architekta rukopisu s Kučerovým palácem, napovídá, že to není ani stav, ani míra zachovalosti či možnost zprostředkování informace historickou fotografií, co by zaniklým stavbám *a priori* bránilo v jejich zapojení, či jej umožňovalo, do prací syntetického charakteru. V celkové syntéze *Barokní architektura v Čechách* pak zmínky o díle Ziky i Fiegertha zcela chybějí, bez ohledu na zachovalost jejich staveb.

Přestože by tedy dílo Josefa Ziky jistě bylo možné podrobit hlubšímu zkoumání – například stavby jemu připisované v *Zápisné knize pražských stavitelů* byly kromě domů čp. 784 a 840 na pražském Václavském náměstí zatím identifikovány pouze s otazníkem⁴⁰ –, případné poznatky o jeho díle by patrně měly podobně okrajové uplatnění. Předkládaná stať a zejména fotografická dokumentace zde prezentovaná by pak měly postačit alespoň jako východisko pro úpravu dosavadního stavu poznání domu čp. 784/II, respektive jeho průčelí, pro potřeby topograficky orientovaných publikací či památkové péče.

PRAMENY

- AMP Sběrka fotografií — Archiv hlavního města Prahy, Sběrka fotografií, sign. II 114 (František Fridrich (?), Průhled Václavským náměstím se sadovou úpravou od Můstku k jihu – bez Koňské brány), sign. II 1016 (obr. 19), sign. V 9/12 a (obr. 10), sign. VI 51/13 (obr. 2), sign. VI 53/21 (obr. 3), sign. VI 75/10 (František Fridrich, kolem 1880, Průhled Václavským náměstím se sadovou úpravou od Můstku – bez Koňské brány).
ČTK — Česká tisková kancelář, fotobanka, č. 0670147085 (obr. 14), č. 0667837374 (obr. 12), č. 0668681438 (obr. 13).

38 V publikaci z téže řady pokrývající předcházející časové období se nevyskytuje zmínka ani o jednom z nich (cf. HORNYÁ/VILÍMKOVÁ 1988, 409–427).

39 Sotva bychom však autora mohli podezřít, že důvodem pro přehlížení jejich práce je její nedostatečné prostudování. První část knihy se extenzivně věnuje dosavadnímu stavu poznání včetně Schmerberovy práce a nic zásadního neopomíjí.

40 Jako Zikovy další realizace jsou zmiňovány například jeden z „nejkrásnějších“ domů v Liberci v „Nové ulici“ a „Kutnohorský dům“, jejichž možné ztotožnění s domem čp. 264 na Sokolovském náměstí v Liberci a zaniklým domem čp. 830 na pražském Václavském náměstí navrhli Věra Naňková a Pavel Vlček. Dále jsou Zikovi připisovány blíže neurčené stavby pro pány Václava Černého (Czerniho; v Křemencově ulici), Sengera a Personna a stavba nespecifikované továrny v Karlíně (EBELOVÁ 1996, 29; NAŇKOVÁ/VLČEK 2023).

- LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991 — Luboš LANCINGER / Alena LIŠKOVÁ / Dobroslav LÍBAL ET AL.: Praha-Nové Město, dům čp. 784/II, Václavské náměstí. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1991, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- LÍBAL/LANCINGER/HEROUTOVÁ 1967 — Dobroslav LÍBAL / Luboš LANCINGER / Marie HEROUTOVÁ ET AL.: Nové Město, čp. 1036/II. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1967, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- MMP — Muzeum hlavního města Prahy, inv. č. 12675 (obr. 7).
- NPÚ GnŘ fotoarchiv — Národní památkový ústav, generální ředitelství, fotoarchiv, sign. N161163 (obr. 8).
- NPÚ GnŘ Sbirka — Národní památkový ústav, generální ředitelství, Sbirka plánů, stavebněhistorických průzkumů a restaurátorských zpráv, ev. č. PPOP-996-5-1131 (obr. 4, 15).
- NPÚ ÚOP PR — Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Praze, dokumentační fondy, inv. č. 40092/2 (obr. 16), inv. č. 40092/3 (obr. 17), inv. č. 52977 (obr. 20).
- PAVLÍK/VILÍMKOVÁ 1968 — Milan PAVLÍK / Milada VILÍMKOVÁ ET AL.: Malá Strana, čp. 1/III. (= Praha : Stavebně historický průzkum; pasportizace SÚRPMO), Praha 1968, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- PECH 2016 — Michal PECH: Materiálový průzkum. Hotel Adria, Václavské nám. 26, Praha 1. Praha 2016, strojopis. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- Spisovna NPÚ ÚOP PR — Spisovna Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Praze, složka čp. 784, Nové Město, Václavské náměstí 26, Praha 1, roky 1967–1978.
- SÚRPMO 1969 — *sine*: Čp. 784-II, Václavské náměstí. Podzemní pasport SÚRPMO 1969, strojopisný jednolist. Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- SÚRPMO 1978 — *sine*: Blok 1092, čp. 784-II. Blokový pasport SÚRPMO 1978, strojopisný dvojlist (366–367). Uloženo: NPÚ ÚOP v Praze, dokumentační fondy.
- ÚDU AV ČR — Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i., Sbirka historické fotografie,
 ~ inv. č. 8234 (Jan Brandeis, Pohled na Václavské náměstí s pohřebním průvodem pražského purkmistra Františka Pštrosse, 14. 6. 1863);
 ~ inv. č. 20707 (František Fridrich, mezi 1871–1876?, Václavské náměstí od Koňské brány);
 ~ inv. č. 20709 (František Fridrich, kolem 1870, Václavské náměstí od Můstku);
 ~ inv. č. 20710 (obr. 5);
 ~ inv. č. 20711 (obr. 6).

LITERATURA

- sine* 1876 — *sine*: Stromořadí na Václavském náměstí. Posel z Prahy [7], 1876/260, 15. 10. 1876, [2].
- sine* 1877 — *sine*: Stromořadí na Václavském náměstí. Posel z Prahy [8], 1877/92, 4. 4. 1877, [2].
- sine* 1884 — *sine*: O pražských sadech. Národní listy 24, 1884/156, 6. 6. 1884, příloha, [5].
- sine* 2024a online — *sine*: Hotel U modré boty, Adria. In: Památkový katalog, aktualizace 2024, <<https://www.pamatkovykatalog.cz/hotel-u-modre-boty-adria-18398685>> [vid. 2024-08-02].
- sine* 2024b online — *sine*: Sbirka plánů, stavebněhistorických průzkumů a restaurátorských zpráv. In: Generální ředitelství NPÚ, aktualizace 2024, <<https://www.npu.cz/cs/generalni-reditelstvi-npu/sluzby/sbirka-planu-stavebnehistorickych-pruzkumu-a-restauratorskych-zprav>> [vid. 2024-08-02].
- BACHTÍK 2015 — Jakub BACHTÍK: Sakrální prostor Antona Schmidta. In: MACEK/BIEGEL/BACHTÍK 2015, 535–541.
- BACHTÍK/BIEGEL 2015 — Jakub BACHTÍK / Richard BIEGEL: Filip Heger, Matthias Hummel a ohlasy vídeňského planimetristu v 2. polovině 18. století. In: MACEK/BIEGEL/BACHTÍK 2015, 557–564.
- BAŤKOVÁ 1998a — Růžena BAŤKOVÁ (ed.) ET AL.: Umělecké památky Prahy : Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady (Praha 1). Praha 1998.
- BAŤKOVÁ 1998b — Růžena BAŤKOVÁ: heslo Čp. 130/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 231–232.
- BAŤKOVÁ 1998c — Růžena BAŤKOVÁ: heslo Čp. 680/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 403–404.
- BEČKOVÁ 1998 — Kateřina BEČKOVÁ: Zmizelá Praha : Nové Město – Das verschwundene Prag : Die Prager Neustadt. Praha 1998.
- BEČKOVÁ 2021 — Kateřina Bečková: Zbořeno : Zaniklé pražské stavby 1990–2020. Praha 2021.
- BEČKOVÁ/PŘIKRYLOVÁ/TRNKOVÁ 2019 — Kateřina BEČKOVÁ / Miroslava PŘIKRYLOVÁ / Petra TRNKOVÁ: Nejstarší fotografie Prahy : 1850–1870 = The earliest photographs of Prague. Praha 2019.
- BIEGEL 2012 — Richard BIEGEL: Mezi barokem a klasicismem : Proměny architektury v Čechách a Evropě druhé poloviny 18. století – Between Baroque and Classicism. Praha 2012.
- BIEGEL 2015 — Richard BIEGEL: Dekorativní architektura Josefa Jägera; Přetváření barokní tradice v díle Ignáce Jana Nepomuka Palladiiho; Architektonické inovace v tvorbě Antona Haffeneckera. In: MACEK/BIEGEL/BACHTÍK 2015, 541–545; 547–550; 550–557.
- BIEGEL 2019 — Richard BIEGEL: Václavské náměstí a zrození pražské „city“ na počátku 20. století – Der Wenzelsplatz und die Geburt der Prager „City“ zu Beginn des 20. Jahrhunderts. Staletá Praha 35, 2019/2, 86–113.
- BIEGEL 2022 — Richard BIEGEL: Město v bouři : Urbanismus a architektura historického centra Prahy 1830–1970. Praha 2022.

- BUŘIVAL ET AL. 1976 — Zdislav BUŘIVAL ET AL. [Pražské středisko státní památkové péče a ochrany přírody]: Nemovité kulturní památky hlavního města Prahy : Operativní příruční seznam ke státnímu seznamu nemovitých kulturních památek. Praha 1976.
- EBEL/MENDELOVÁ/VLČEK 1998 — Martin EBEL / Jaroslava MENDELOVÁ / Pavel VLČEK: Josef Jäger : Kopiaře. (= Documenta Pragensia Monographia, sv. 5). Textová část. Praha 1998.
- EBELOVÁ 1996 — Ivana EBELLOVÁ (ed.): Zápisná kniha pražských stavitelů : 1639–1903 – Einschreibbuch der königlichen Stadt Prager Baumeister. Praha 1996.
- HEROUT 1981 — Jaroslav HEROUT: Staletí kolem nás : Přehled stavebních slohů. Praha 1981, 4. vydání.
- HORYNA/VILÍMKOVÁ 1988 — Mojmír HORYNA / Milada VILÍMKOVÁ: Na sklonku baroka: přestavba Pražského hradu, Anselmo Lurago, Antonín Kuntz, Jan Josef Wirsch, Josef Jäger, Antonín Müller, Ignác Jan Palliardi; Autorský sporné a anonymní stavby pozdního baroka. In: Emanuel Poche (ed.) et al., Praha na úsvitu nových dějin. (= Čtvero knih o Praze : Architektura, sochařství, malířství, umělecké řemeslo), Praha 1988, 409–427.
- KOLIŠ 2018 — Jiří KOLIŠ: Pražská série. In: KOLIŠ/SCHUEFLER/BEČKOVÁ 2018, 151–165.
- KOLIŠ/SCHUEFLER/BEČKOVÁ 2018 — Jiří KOLIŠ / Pavel SCHUEFLER / Kateřina BEČKOVÁ: František Fridrich : Vynikající pražský fotograf 19. století. Praha 2018.
- KOTRBOVÁ 1953 — Marie KOTRBOVÁ: Státní fotoměřický ústav ve službách společenských věd a památkové péče. Zprávy památkové péče 13 (5), 1953/5, 133–138.
- LÍBAL 1980 — Dobroslav LÍBAL: Raný klasicismus. In: Emanuel Poche (ed.) / Dobroslav Líbal / Eva Reitharová / Petr Wittlich, Praha národního probuzení. (= Čtvero knih o Praze : Architektura, sochařství, malířství, užité umění), Praha 1980, 36–59.
- LUKAS/PŘIKRYLOVÁ 2017 — Jiří LUKAS / Miroslava PŘIKRYLOVÁ: Pražské veduty 18. století = Prague vedute of the 18th century. Praha 2017.
- MACEK/BIEGEL/BACHTÍK 2015 — Petr MACEK / Richard BIEGEL / Jakub BACHTÍK (eds): Barokní architektura v Čechách – Baroque Architecture in the Czech Lands. Praha 2015.
- MUKOVÁ 1998a — Jiřina MUKOVÁ: heslo Čp. 788/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 447–448.
- MUKOVÁ 1998b — Jiřina MUKOVÁ: heslo Čp. 840/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 469–470.
- MUKOVÁ/TRYML 1998 — Jiřina MUKOVÁ / (Michal TRYML): heslo Čp. 784/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 445–446.
- NAŇKOVÁ/VLČEK 2023 — Věra NAŇKOVÁ / Pavel VLČEK: heslo Zika (Sicka, Sichá), Josef st. In: VLČEK/ZÁHRADNÍK ET AL. 2023, 1019.
- POCHE 1948 — Emanuel POCHE: Prahou krok za krokem : Uměleckohistorický průvodce městem. Praha 1948.
- POCHE 1978 — Emanuel POCHE (ed.) ET AL.: Umělecké památky Čech : K/O. Praha 1978.
- POCHE/JANÁČEK 1985 — Emanuel POCHE / Josef JANÁČEK: Prahou krok za krokem : Uměleckohistorický průvodce městem. Praha 1985.
- PŘIKRYLOVÁ 2017 — Miroslava PŘIKRYLOVÁ: Fotografický ateliér H. Eckert v Praze : Obrazový katalog fotografií uložených v Archivu hl. m. Prahy : Rekonstrukce fotografické produkce ateliéru na základě nově objevených pramenů – Das Fotoatelier H. Eckert in Prag : Eine Rekonstruktion der Atelierproduktion 1863–1926 anhand neu entdeckter schriftlicher Quellen. (= Documenta Pragensia Monographia, sv. 32), Praha 2017.
- SCHALLER 1797 — Jaroslav SCHALLER: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten : 4. Die Neustadt, oder das II. Hauptviertel der Stadt Prag sammt dem Wischehrad. Prag 1797.
- SCHUEFLER 1995 — Pavel SCHUEFLER: Stará Praha Františka Fridricha – Leben und Werk des Fotografen František Fridrichs. Praha 1995.
- SCHUEFLER 1996 — Pavel SCHUEFLER: Stará Praha Jindřicha Eckerta – Photograph Jindřich Eckert. Praha 1996.
- SCHUEFLER/VAVŘINOVÁ 2017 — Pavel SCHUEFLER / Valburga VAVŘINOVÁ: Fotografické ateliéry na území zemí Koruny české – Photographic Studios in the Lands of Bohemian Crown. Praha 2017.
- SCHMERBER 1913 — Hugo SCHMERBER: Prager Baukunst um 1780. (= Studien zur deutschen Kunstgeschichte, Ht. 163), Strassburg 1913.
- ŠTECH/WIRTH/VOJTIŠEK 1945 — Václav Vilém ŠTECH / Zdeněk WIRTH / Václav VOJTIŠEK: Zmizelá Praha 1. : Staré a Nové Město s Podskalím. Praha 1945.
- ŠVÁCHA 1998 — Rostislav ŠVÁCHA: heslo Čp. 76/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 213–214.
- TŘEŠTÍK 2000 — Michael TŘEŠTÍK (ed.): Kdo je kdo : Architektura. Praha 2000.
- VLČEK 1996 — Pavel VLČEK: heslo Čp. 402/I. In: Pavel Vlček (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Staré Město, Josefov. Praha 1996, 284–285.
- VLČEK 1998a — Pavel VLČEK: heslo Čp. 891/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 494–496.
- VLČEK 1998b — Pavel VLČEK: Josef Jäger a jeho doba. In: EBEL/MENDELOVÁ/VLČEK 1998, 7–15.
- VLČEK 1999a — Pavel VLČEK (ed.) ET AL.: Umělecké památky Prahy : Malá Strana. Praha 1999.
- VLČEK 1999b — Pavel VLČEK: heslo Čp. 262/III. In: VLČEK 1999a, 367–368.
- VLČEK 1999c — Pavel VLČEK: heslo Čp. 265/III. In: VLČEK 1999a, 370–371.
- VLČEK 2023 — Pavel VLČEK: heslo Fiegerth (Figert), Zacharias. In: VLČEK/ZÁHRADNÍK ET AL. 2023, 222.
- VLČEK/CHLUMSKÁ 1999 — Pavel VLČEK / Štěpánka CHLUMSKÁ: heslo Čp. 267/III. In: VLČEK 1999a, 374–375.
- VLČEK/VANČURA 1998 — Pavel VLČEK / (Václav VANČURA): heslo Čp. 1036/II. In: BAŤKOVÁ 1998a, 546–547.
- VLČEK/VANČURA 2000 — Pavel VLČEK / (Václav VANČURA): heslo Čp. 132/IV. In: Pavel Vlček (ed.) et al., Umělecké památky Prahy : Pražský hrad a Hradčany. Praha 2000, 348–360.

- VLČEK/ZAHRADNÍK ET AL. 2023 — Pavel VLČEK / Pavel ZAHRADNÍK ET AL.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2023, 2. vydání.
- WIRTH 1939 — Zdeněk WIRTH: Fotografie ve službě věd historických. In: Sto let české fotografie 1839–1939 : 26. říjen – 31. prosinec 1939. Praha 1939, 51–53.
- WIRTH 1940 — Zdeněk WIRTH: Stará Praha : Obraz města a jeho veřejného života v 2. polovici XIX. století podle původních fotografií. Praha [1940].
- WIRTH 1945 — Zdeněk WIRTH: Seznam zmizelých významných budov na Novém Městě In: ŠTECH/WIRTH/VOJTÍŠEK 1945, 65–70.

ZUSAMMENFASSUNG

ALTE FOTOS UND NEUE ERKENNTNISSE ZUR FRONTSEITE DES HAUSES NR.-KONSKR. 784 ZUM BLAUEN STIEFEL AM WENZELSPLATZ IN PRAG

Das Haus Nr.-Konskr. 784/II am Wenzelsplatz in Prag-Neustadt wurde einem gründlichen Umbau im Zeitraum 1784–1789 unterzogen, zu dem sich der Ursprung des Baus bezieht, was seine Masse, Konstruktionen und Innenanordnung betrifft. Die in diesem Beitrag zu lösende Frage ist die des Alters der Hausfront, deren Entstehung die bauhistorische Untersuchung aus dem Jahr 1991 (LANCINGER/LIŠKOVÁ/LÍBAL 1991) erst mit dem Hausumbau der Jahre 1911–1912 verbunden hat. Die bauhistorischen Untersuchungen SÚRPMO (*Státní ústřední archiv pro rekonstrukci památkově chráněných staveb a objektů*) aus der 2. Hälfte des 20. Jahrhunderts, an deren Erarbeitung viele Spitzenfachleute teilnahmen, stellen eine sehr wertvolle und unentbehrliche Informationsquelle dar und ihre Schlüsse beeinflussen die weitere Literatur sowie die enzyklopädischen Stichworte. In diesem konkreten Fall die Untersuchung hatte aber einen Teil der Literatur nicht berücksichtigt und vor allem kannte nicht einige historische Fotos, so dass sie in Sachen des Alters der Fassade zu den höchstwahrscheinlich fehlerhaften Schlüssen gelangt ist.

Den Kardinalbeweis zur Bestimmung des spätbarocken und nicht eklektisch neobarocken Ursprungs der Fassade stellen die historischen Fotos dar. Drei Fotos sind vorhanden, die in die Jahre 1863, vor 1893 und 1911–1913 datiert sind (Abb. 2, 4, 9), die es beweisen, dass die Fassadengestalt sich durch den erwähnten Umbau der Jahre 1911–1912 nur in etlichen klar unterscheidbaren Teilen geändert hat. Ganz zeitgenössisch wurde das Parterre adaptiert, die höheren Fassadenpartien blieben sonst unversehrt. Die Fotos belegen somit primär, dass das Aussehen des überwiegenden Fassadenteils älter als aus dem Jahr 1911 ist. Die Verbindung des spätbarocken Ursprungs der Fassade mit dem Umbau des Hauses in den 1780er Jahren beweist nicht nur die ältere Literatur, die die bauhistorische Untersuchung vorherging (SCHMERBER 1913, S. 19; POCHÉ 1948, S. 23, bzw. POCHÉ/JANAČEK 1985, S. 38), sondern auch die formale Analyse des Mantels mit den Elementen des sog. Stils Louis XVI, dessen Beliebtheit in Prag bereits in den 1780er Jahren gipfelte. Gleich überzeugend für das Festsetzen der Entstehung der Fassade in die Spätbarockperiode erscheint ihr Vergleich mit einem weiteren Bau von Josef Zika (* zwischen 1737–1741 – † 1805). Die Urheberschaft beider zu vergleichenden Häuser – Nr.-Konskr. 784 sowie Nr.-Konskr. 840 (abgerissen 1911) an den gegenüberliegenden Wenzelsplatzseiten – ist in Quellen belegt (EBELOVÁ 1996, S. 29). Trotz der offensichtlichen Unterschiede beider Häuser wie z. B. die Anwendung von Pilastern monumentalen Ordens an der Fassade des Hauses Nr.-Konskr. 840 trugen beide Häuser ähnliche Dekorationselemente sowie eine ähnliche Reliefflösung am Giebel. Die durchbrochene Attika und dekorativen Vasen des Hauses Nr.-Konskr. 840 (Foto s. Abb. 10) deuten an, wie der entsprechende Teil der Ausschmückung des Hauses Nr.-Konskr. 784 hat aussehen können; sie ist jedoch nicht einmal bis zum Augenblick des Fotografierens zu Ende des 19. Jahrhunderts erhalten geblieben; das Foto zeigt nur ihre Überreste.

Die Hausfront wurde noch einer Adaptierungsphase unterzogen, die wohl infolge der verhältnismäßig fragmentarischen Dokumentierung dem Augenmerk der untersuchenden Bauforscher aus dem Jahr 1991 entwichen ist. Es handelt sich wieder um Fotos, diesmal die aus den Jahren 1964 und 1978, die klar zeigen, dass eine Fassadenänderung muss erfolgt worden sein (Abb. 14, 16, 17). Außer der neuen pseudoklassizistischen Gestaltung des Parterres haben sich die Dekorationsglieder in der Sturzzone der Fenster im ersten und zweiten Obergeschoss aus schwierig erklärbaren Gründen ihre Stellen verwechselt. Die ganze Fassadengestaltung wurde höchstwahrscheinlich bereits erst im Jahr 1978 ausgeführt, als die Adaptierung vom Parterre bewiesen ist. Trotz der Absicht, dass diese Rekonstruktion offenbar zur stilistischen Wiedervereinigung der Fassade mittels Ersetzens der Jugendstilgestaltung durch die pseudohistorisierende Parterrelösung gezielt war, ist bei ihr die restliche, wahrscheinlich bislang authentisch barockzeitliche Materie der Fassadenausschmückung verloren gegangen. Die eigentlichen Adaptierungen wurden ohne gebührende Bewilligung der Denkmalbehörden durchgeführt, und obwohl das Prager Denkmalpflegezentrum sich mehrmals zu den Absichten erörtern hatte, es übte keine Aufsicht über ihre Durchführung in der Schlüsselpause aus.

Durch die erwähnte Rekonstruktion in den 1970er Jahren ist die historisch authentische Fassade verschwunden, die durch das Zusammentreffen von Umständen bis in jene Zeit wohl die älteste Fassade am Wenzelsplatz dargestellt hatte. Immerhin auch nach dieser Umgestaltung das Haus erinnert an den älteren Zeitraum der Bauentwicklung dieses, zu Ende des 19. und im 20. Jahrhundert radikal veränderten Teils der Stadt. Aus dem Blickpunkt der Denkmalpflege hat sich aber ein spürbarer Verlust ereignet. Vielleicht eine Auswertung des fotografischen Zeugnisses hilft bei Vermittlung der grundlegenden Erkenntnis zur historischen Bauentwicklung des Hauses für die Architekturstudien sowie die Denkmalpfleger. Das Verbinden des Inhalts der Fotoaufnahmen mit Informationen vom Bau hilft die Gestalt des Hauses wenigstens in der Erkenntnisebene zu erinnern und die Unterlagen für die weitere Pflege vom Gebäude darbietet. Auch dank den Fotografien wurde das Werk von Josef Zika um das zweite Beispiel der belegten Ausführung erweitert, zu der nicht nur die Quellenangaben, sondern auch das deutliche Bewusstsein von ihrer Gestalt vorhanden sind.

- Abb. 1.** Prag 1-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II Wenzelsplatz 26. Haus Zum blauen Stiefel (Foto B. Řepková, 2024).
- Abb. 2.** Jan Brandeis, 1863: Trauerzug zur Bestattung des Prager Bürgermeisters František Pštroš am 14. Juni 1863, Prag, Wenzelsplatz, im Hintergrund von links die Häuser Nr.-Konskr. 785, 784, 783/II – Ausschnitt (AMP/Archiv der Hauptstadt Prag, Fotosammlung, Sign. VI 51/13).
- Abb. 3.** Anonym, gegen 1880 (Datierung AMP): Prag-Neustadt, Wenzelsplatz mit den Häusern (von links) Nr.-Konskr. 791 (Haus Lhotka/Kotek) an der Ecke mit der Vodičkova (Wasser-) Gasse, 790, 789, 788, 786, 785, 784/II (AMP Fotosammlung, Sign. VI 53/21).
- Abb. 4.** Anonym, vor 1893 (Datierung NPÚ/Nationalinstitut für Denkmalpflege 1885–1892): Prag-Neustadt, Wenzelsplatz, Häuserreihe von der Ecke Vodičkova G. bis zum Haus Zum blauen Stiefel (NPÚ GnŘ/Nationalinstitut für Denkmalpflege, Generaldirektion, Sammlung der Pläne, bauhistorischen Untersuchungen und Restaurierberichte, Best.-Nr. PPOP-996-5-1131). Die angeführte Datierung kommt aus der Betrachtung über die Entstehungsgründe der Aufnahme heraus, die im Text vorgetragen wird. Detail des Hauses Nr.-Konskr. 874/II s. Abb. 15.
- Abb. 5.** Fr. Fridrich, nach 1870 (Datierung des ÚDU/Institut für Kunstgeschichte der Akademie der Wissenschaften): Prag Neustadt, Wenzelsplatz im Blick von Mústek/Brückl hoch zum Roßthor (ÚDU AV ČR, Best.-Nr. 20710). **Rechts** – Nr. 784/II, Ausschnitt.
- Abb. 6.** Fr. Fridrich, 1877: Prag-Neustadt, Wenzelsplatz im Blick von Mústek hoch zur späteren Montage des Nationalmuseumsentwurfs (gegen 1883 – ÚDU AV ČR, Best.-Nr. 20711). **Rechts** – Nr.-Konskr. 784/II, Ausschnitt, vergrößertes Detail.
- Abb. 7.** Otto Wagner, 1850: Wenzelsplatz im Blick von Mústek hoch. Sepia-Zeichnung (MMP/Museum der Hauptstadt Prag, Best.-Nr. 12675).
- Abb. 8.** Hugo Zatloukal, gegen 1925 (Datierung MMP, Datierung NPÚ 1918 oder 1918–1928): Prag-Neustadt, Wenzelsplatz, Nr.-Konskr. 785 und 786/II, die mit Nr.-Konskr. 784 benachbarten Stýblo-Häuser (**rechts**, NPÚ GnŘ, Fotoarchiv, Best.-Nr. N161163).
- Abb. 9.** Josef Pfeiffer, zwischen 1911–1913: Prag-Neustadt, Nr.-Konskr. 784/II Zum blauen Stiefel (übernommen aus Schmerber 1913, S. 70, Bildbeilage Nr. 24).
- Abb. 10.** Štenc Prag (Atelier), vielleicht 1910 (Datierung AMP gegen 1910): Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 840/II am Wenzelsplatz, Zum goldenen Lamm, kurz vor dem Abriss (AMP Fotosammlung, Sign. V 9/12 a).
- Abb. 11.** Prag 1-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz 26, Haus zum blauen Stiefel. Vergleich der Fassadengestalt vor dem Umbau der Jahre 1911–1912 mit dem heutigen Zustand (**A** – übernommen aus SCHMERBER 1913, S. 70, Bildbeilage Nr. 24, s. Abb. 9); **B** – heutiger Zustand (Foto B. Řepková, 2024). Das grafische Schema zeigt die Änderung der Verteilung des plastischen Dekors in den Fenstersturzzone während der im Jahre 1978 abgeschlossenen Renovierung.
- Abb. 12.** Věněk Švorčík, 1947: Prag-Neustadt, Wenzelsplatz, der Erste-Mai-Zug 1947 (© ČTK, Nr. 0667837374).
- Abb. 13.** Anonym, 1953: Prag-Neustadt, Wenzelsplatz, der Erste-Mai-Zug 1953 (© ČTK, Nr. 0668681438).
- Abb. 14.** Jindřich Šároch, 5. 6. 1964: Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz 26, Hotel Adria, Ausschnitt (© ČTK, Nr. 0670147085).
- Abb. 15.** Anonym, vor 1893 (Datierung NPÚ 1885–1892): Prag-Neustadt, Wenzelsplatz. Der Ausschnitt aus Abb. 4 mit dem Detail des Hauses Zum blauen Stiefel Nr.-Konskr. 784/II (NPÚ GnŘ Sammlung, Best.-Nr. PPOP-996-5-1131).
- Abb. 16.** Jitka Janatková, Juli 1978: Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz 26, Zustand nach der Renovierung und den Fassadenkompositionsänderungen. **Rechts** das Haus Nr.-Konskr. 783/II Zum weißen Storch (NPÚ ÚOP PR/Nationalinstitut der Denkmalpflege, Facharbeitsstelle für Prag, Best.-Nr. 40092/2).
- Abb. 17.** Jitka Janatková, Juli 1978: Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz, Detail der oberen Gasse mit dem Giebel mit Neptun-Relief (NPÚ ÚOP PR, Best.-Nr. 40092/3).
- Abb. 18.** Jiří Kantůrek, 1970: Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz, Plandokumentation des Entwurfs für die Adaptierung der Portale (NPÚ ÚOP PR, Registratur, Plan zur Akte Nr. 2916/70).
- Abb. 19.** Anonym, gegen 1930 (Datierung AMP): Prag-Neustadt, Häuser (von links) Nr.-Konskr. 784, 783/II am Wenzelsplatz. Das heutige (**rechts** stehende) Haus Nr.-Konskr. 783 noch vor dem Abtragen des 3. Stockwerks im Jahre 1932 aufgenommen (AMP, Fotosammlung, Sign. II 1016).
- Abb. 20.** K. Kubín, 1988: Prag-Neustadt Nr.-Konskr. 784/II, Wenzelsplatz 26, Fassade, Gesamtansicht. Der fotografierte Zustand der Hausfront zeigt keine neuen Änderungen, das Foto dokumentiert im Ganzen den Zustand nach der vorherigen Rekonstruktion. **Rechts** das niedriger gemachte Haus Nr.-Konskr. 783/II Zum weißen Storch (NPÚ ÚOP PR, Best.-Nr. 52977).

Übersetzung von Jindřich Noll

Článek vznikl za podpory programu Specifického vysokoškolského výzkumu **Dějiny: aktuální výzvy a jejich výzkum v mezinárodním kontextu** (SVV260672) na Filozofické fakultě UK.

Mgr. Barbora ŘEPKOVÁ, DiS., historička umění, repkova@udu.cas.cz
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav pro dějiny umění,
Celetná 562/20, CZ-116 12 Praha 1-Staré Město